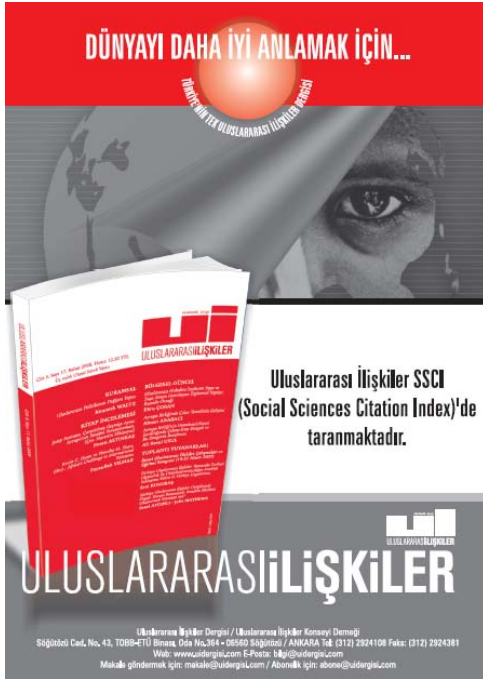

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

Güvenlik Alanında Küreselleşen Belirsizlik: Türkiye Nereye?

Enver Dersan

Yrd. Doç. Dr., Çağ Üniversitesi, Uluslararası
İlişkiler Bölümü

Bu makaleye atıf için: Dersan, Enver, “Güvenlik Alanında Küreselleşen Belirsizlik: Türkiye Nereye?”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 2, Sayı 8 (Kış 2005-2006), s. 119-150.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler Dergisi

Söğütözü Cad. No. 43, TOBB-ETÜ Binası, Oda No. 364, 06560 Söğütözü | ANKARA

Tel: (312) 2924108 | Faks: (312) 2924325 | Web: www.uidergisi.com | E- Posta: bilgi@uidergisi.com

Güvenlik Alanında Küreselleşen Belirsizlik: Türkiye Nereye?

Enver DERSAN*

ÖZET

Bu çalışma, küreselleşme sürecinde ortaya çıktığı savunulan siyasal belirsizlik üzerine yapılandırılmıştır. Çalışmada ilk olarak, araştırmaya temel teşkil eden kavram ve hipotezler tartışılmış, Türkiye güvenlik politikalarına genel bir bakış açısı sunulmuştur. Çalışmanın ikinci yarısında ise, ABD, NATO ve AB arasında gelişen ilişkiler ağında algılanan belirsizlik bağlamında, Türkiye güvenlik sorunsalı ele alınmıştır. Sonuçta, bu incelemede ortaya konan görüş ve yaklaşımlar temel alınarak, Türkiye'nin muhtemel güvenlik politikalarına ilişkin önermelerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Küreselleşme, Siyasal Belirsizlik, Küresel Güç Merkezleri, Küresel Bağıt.

Globalizing Uncertainty in the Sphere of Security: Turkey, Quo Vadis?

ABSTRACT

This study focuses upon the political uncertainty, presumably brought about by the process of globalization. After first discussing some concepts and hypotheses which are fundamental to the study, an overview of Turkey's national security policies is provided. In the second part, the question of Turkey's security is taken up within the context of relations between the U.S.A., EU, and NATO. In conclusion, some suggestions related to Turkey's prospective security policies are proposed.

Key terms: Globalization, Political Uncertainty, Global Power Centers, Global Covenant.

* Yrd. Doç. Dr., Çağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

ULUSLARARASI İLİŞKİLER, Cilt 2, Sayı 8, Kış 2005-2006, s. 119-150.

Giriş

Türkiye güvenlik politikaları, geçmişte olduğu gibi bugün de küresel güç merkezleriyle¹ sürekli bir etkileşim içindedir. Soğuk Savaş döneminde bu etkileşim, genelde ABD güdümünde kalan NATO tarafından şekillendirilmiş; ittifakın güvenlik politikaları planlama süreçlerinde müttefikler için rehber olmuştur. Ne var ki, Soğuk Savaş sonrası dönemde oluşan yeni güvenlik ortamında NATO'nun bu yol gösterici rolü, Türkiye dahil, bazı Avrupalı müttefikler için giderek farklılaşmaya başlamıştır. Bunun temel nedeni, yeni güvenlik ortamına uyum sağlamak üzere, ittifakın kurumsal yapısı ve görevlerinde yapılan önemli değişikliklerdir.

Bu değişiklikler, 1990'lı yılların başlarında yeniden şekillenen güvenlik ortamında algılanan siyasal belirsizlik ile ilgilidir. ABD strateji uzmanı Barnett, Soğuk Savaşın sona ermesinden itibaren 11 Eylül 2001 tarihine kadar geçen süreçle ilgili olarak Pentagon'un dünyaya kapsamlı bakış açısını niteleyen kavramların sadece "kaos" ve "belirsizlik" olduğunu vurgulamaktadır.² Benzer şekilde Sarkesian ve arkadaşları, uluslararası alanın değişen görüntüsü içinde, uluslararası güvenlik kurgusu ve tanımlanmasının açık ve anlaşılır durumda olmadığını, güvenlik alanını etkileyen kuvvetlerin de her zaman rasyonel davranmadığını vurgulamaktadır.³ Bu tespitler bir anlamda uluslararası güvenlik alanında algılanan siyasal belirsizliğin hipotezleri gibidir. Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesi'nin süreç içerisinde zaman zaman küresel güç merkezlerince göz ardı edilmiş olması da bu hipotezleri destekler niteliktedir.⁴

11 Eylül 2001 tarihinde New York ve Washington'a yapılan terör saldırıları bu sürecin önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu tarihten itibaren, güvenlik alanındaki küresel başat tehdit uluslararası terördür. Barnett buna dayalı olarak yaptığı değerlendirmede, 11 Eylül'den sonra

¹ "Küresel güç merkezleri" kavramıyla, küresel boyutta siyasal etki yaratabilen ülkeler, devletlerarası kuruluşlar (IGO), çok uluslu şirketler ve uluslararası devlet-dışı kuruluşlar (INGO) anlatılmaktadır. Burada temel kıstas, bu oyuncuların küresel boyutta etki yaratabilecek büyüklük ve etkinlikte olabilmeleridir. Bu bağlamda Waltz'ın tespiti şöyledir: "Siyasal, ekonomik ve askeri alanda rekabetin şartları uluslararası siyasal sistemin daha büyük birimleri tarafından oluşturulur." Kenneth N. Waltz, "Globalization and American Power", *The National Interest*, Number 59, Spring 2000, s. 53

² Thomas P. M. Barnett, 'The Pentagon's New Map, War and Peace in the Twenty-First Century', Cem Küçük, Çev., *Pentagon'un Yeni Haritası*, 21. Yüzyılda Savaş ve Barış, İstanbul, 1001 Kitap Yayınları, 3. baskı, 2005, s. 10.

³ Sam C. Sarkesian, John Allen Williams ve Stephen J. Cimbala, *U.S. National Security, Policy Makers, Processes, and Politics*, 3. baskı, Boulder, Lynne Rienner Publishers., 2002, s. 23.

⁴ NATO'nun 1999 Kosova operasyonları ve ABD'nin İngiltere ile birlikte Mart 2003'te Irak'ı işgali buna örneklerdir.

en azından “kaos” ve “belirsizliğe” ilave edilmiş olan bir düşmanın var olduğunu ancak, “bunun da bize oluşturulması gereken olumlu bir gelecek yerine önüne geçilmesi gereken korkunç bir geleceği” anlattığını belirtmektedir.⁵ Diğer bir ifadeyle, tehdidin adını koyabilmiş olmak güvenlik alanında gelişen belirsizliği sona erdirmemiş, aksine daha da kaygı verici boyutlara taşımıştır.

11 Eylül terör saldırılarından sonra ABD yönetimi uluslararası teröre karşı savaşta olduğunu ilan etmiş ve çok geçmeden bu süreci Büyük Ortadoğu Projesi (BOP)⁶ adı altında şekillendirmeye yönelmiştir. BOP bir bakıma Barnett’in “önüne geçilmesi gereken korkunç gelecek” biçiminde tanımladığı kaygılarını doğrulayan bir gelişmedir. Diğer bir anlatımla, BOP girişimiyle algılanan siyasal belirsizliğin etkisiyle, küresel güç merkezleri arasında tehdit algılaması ve değerlendirilmesinde oluşabilecek farklılıklar, bölgesel krizlerin temel kaynağı olacaktır diyebiliriz. Bu bağlamda, NATO stratejik konseptinin - ABD’nin etkisiyle - BOP benzeri girişimlere uyarlanmış olması ise, başta Almanya ve Fransa olmak üzere bir kısım Avrupalı müttefiklerin tepkisini çekmiş ve sonuçta BOP coğrafyasında yaratılan siyasal belirsizlik, Transatlantik Diyalogu’nda onarılması güç bir yıkıma yol açmıştır.⁷ Buna karşılık ABD, Avrupalı müttefikleriyle ilişkilerinin bozulmasını çarpıcı bir biçimde önemsemediğini göstermekten geri kalmamış, güvenlik alanında gelişen belirsizlikten yararlanma politikalarını sürdürmeye devam etmiştir.

Gerek jeopolitik kaygılar bağlamında, gerekse Avrupa Birliği (AB) ile ilişkileri ve NATO üyeliği çerçevesinde Türkiye bu gelişmelerin merkezinde yer almaktadır. Kısaca belirtmek gerekirse, Soğuk Savaş sonrası dönemde Türkiye, BOP belirsizlik alanının ortasında kalmış ve Türk dış politikasında manevra alanı oldukça daralmıştır. Bu bakımdan Türkiye, komşu ülkelere yönelik güvenlik politikalarını kısa aralıklarla değişen ortam koşullarına göre yeniden uyarlamak zorunda kalmış;

⁵ Barnett, *Pentagon’un Yeni Haritası*, s. 10.

⁶ ABD Başkanı Bush’un, Haziran 2004 tarihinde Georgia Eyaleti Sea Land adasında yapılan G-8 zirvesinde Büyük Ortadoğu Girişimi olarak ortaya attığı ve yaygın biçimde Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) olarak bilinen girişim, Fas’tan Afganistan’a kadar uzanan bir coğrafyada demokrasinin yerleştirilmesi amacını gütmektedir.

⁷ Bilindiği üzere, Transatlantik Diyalogu, ABD ve Kanada gibi NATO’nun Kuzey Amerikalı üyeleri ile Avrupalı üyeleri arasında özellikle güvenlik alanında işbirliğinin kurumsallaştırıldığı bir platformdur. Burada başgösteren görüş ayrılıkları, 1990’lı yılların başında, ABD’nin tek kutuplu bir dünya sistemini oluşturmaya yönelik çabaları sonucunda su yüzüne çıkmıştır. 11 Eylül 2001 tarihinde New York ve Washington’da gerçekleştirilen terör olayları ile başlayan ve Afganistan ve Irak’ın işgaline kadar giden süreçte ise söz konusu çatlama derinleşerek devam etmiştir. Bu çatlamanın önemli bir etkeni, ABD yönetiminin BM Güvenlik Konseyi kararlarını göz ardı ederek silahlı kuvvet kullanma eğilimini sürdürmesidir.

ülke içinde ise, bir yandan etnik kökenli terörle mücadele edilirken, diğer yandan da AB ile bütünleşme çalışmalarına devam edilmiştir. Sonuçta bu gelişmeler, siyasal alanda kırılma ve istikrarsızlık yaratmış⁸ ve bu durum, eşzamanlı olarak dış politikada manevra alanını daraltmaya devam etmiştir. Özetle Türkiye, küreselleşme sürecinde algılanan siyasal belirsizliğin ortaya çıkardığı etkileşimler ve jeopolitik kaygılar bağlamında, Guéhenno'nun da —dünyamız için— belirttiği gibi, bir "karışıklık çağına gir[miştir]; hem de bu karışıklığın bir ilerleme mi yoksa bir engel mi olduğunu bilmeden."⁹

Bu çalışmanın amacı, güvenlik alanında küreselleşen siyasal belirsizlik çerçevesinde, Türkiye'nin güvenlik politikalarını tartışmaktır. Bu amaçla, önce kavramsallaştırma bağlamında küreselleşme ve belirsizlik kavramları üzerinde durularak, ulusal, bölgesel ve küresel boyutta algılanan belirsizlik ortamında ortaya çıkan tehdit algılaması çerçevesinde Türkiye güvenlik yaklaşımlarına ilişkin esaslar ortaya konacaktır. Bu incelemelerle saptanan görüşler ışığında ise, ABD, NATO ve AB üçgeninde gelişen ilişkiler çerçevesinde oluşturulabilecek güvenlik politikaları irdelenerek, 21. yüzyılın ilk çeyreğinde bu politikalarla ulaşılabilecek siyasal sonuçlar üzerinde durulacaktır.

Küreselleşen Siyasal Belirsizlik

Kavramsallaştırma bağlamında ele aldığımızda, küreselleşme (*globalization*) kavramı, bir olgunun küresel boyutta etkileşim yaratmasını anlatır. Ancak, Yüksel'in verdiği tanımlamada da olduğu gibi, küreselleşen bir olgunun aynı zamanda evrenselleştirdiğini de düşünmek yanıltıcı olur.¹⁰ Evrenselleşme (*universalization*) ile anlatılmak istenen, bir olgunun dünyanın her köşesinde algılanabilir ve/veya uygulanabilir olduğudur. Örneğin, "depremden herkes korkar" veya "açlık, kitleleri harekete geçirir" dediğimiz zaman, deprem korkusu ve açlığın evrensel bir olgu olduğunu (evrenselleşmiş olduğunu) ifade etmekteyiz. Çünkü biliyoruz ki, dünyanın her köşesinde depremden ve açlık karşısında bütün insanlar bir tepki gösterir. Diğer yandan,

⁸ Kırılma öyle boyutlara ulaşmıştır ki, Başbakan Bülent Ecevit yönetimindeki 57. —DSP, ANAP ve MHP'den oluşan— koalisyon hükümeti, 3 Kasım 2002 tarihi için erken seçim kararı almış ve seçimler sonunda her üç parti de meclis dışında kalmıştır.

⁹ Jean-Marie Guéhenno, 'La Fin de la Démocratie', Mehmet Emin Özcan, Çev., *Demokrasinin Sonu*, Ankara, Dost Kitabevi, 1993, s. 12.

¹⁰ Yüksel'e göre, "Küreselleşme kavramı, dünyadaki bütün insanların, grupların, kuruluşların, örgütlerin ve ülkelerin oldukça yoğun bir şekilde karşılıklı etkileşim ve ilişki içinde oldukları ve bu durumun giderek artan ölçülerde devam edeceği düşüncesine dayalıdır." Bkz. Mehmet Yüksel, *Küreselleşme Ulusal Hukuk ve Türkiye*, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2001, s. 21.

“Endonezya depremine dünyadan yardım yağıyor” veya “Orta Afrika’da baş gösteren açlık küresel boyutta bir etki yarattı” dediğimizde ise, belirli bölgede algılanan bir olgu nedeniyle küresel oyuncuların harekete geçtiğini, küresel boyutta yardımların düzenlenmekte olduğunu, konu üzerinde tartışmalar ve gösteriler biçiminde birtakım etkileşimlerin geliştiğini anlatmış olmaktadır. Ancak bu olgularla gelişen güdüler karşısında, tüm insanların, dünyanın her köşesinde benzer tepkiler ortaya koyduğunu öne sürmek yanıltıcı olacaktır. En azından, birçok insanın bu gelişmelerden habersiz kalması bile kaçınılmazdır.

Başka bir örnek ise iletişimin evrenselleşmesi/küreselleşmesi olgusuna bağlantılı olarak verilebilir. “Vücut diliyle iletişim evrenselleşmiştir” dediğimiz zaman, bunun dünyanın her köşesinde algılanabilir ve/veya uygulanabilir olduğunu anlatmaktayız. Diğer yandan, İnternet kanalıyla iletişiminin küreselleşmesinden söz ettiğimizde ise, herkesin her yerde İnternet’ten yararlanabilme olgusu yerine, İnternet’le iletişimin küresel boyutta bir etkileşim yarattığını anlatmış olmaktadır.

Bu tartışmalar ışığında örnekleri çoğaltabiliriz. Dini inançların küreselleşmesi, elektronik ticaretin küreselleşmesi, uluslararası terörün küreselleşmesi, köktencilik (fundamentalism) küreselleşmesi, etnik milliyetçiliğin küreselleşmesi, insan hakları sorununun küreselleşmesi, açlık ve göçler sorununun küreselleşmesi, çevre sorunlarının küreselleşmesi, organize suçların küreselleşmesi ve benzeri birçok olgunun küreselleşmesinden söz edebiliriz. Bu çalışmada, küreselleşme kavramı ile anlatılmak istenen, bir olgunun küresel boyutta algılanan bir etkileşim süreci yaratmış olmasıdır. Bu bağlamda, küreselleşme kitleleri harekete geçiren ve yeni etkileşim kalıpları oluşturabilen bir süreçtir diyebiliriz.

Verilen bu tanım çerçevesinde, küreselleşme sürecini tetikleyen olguların irdelenmesi önem kazanır. Yukarıda verilen örneklerden yola çıkılarak, bir bölgede açlığın baş göstermesi olgusunda, uluslararası destek verebilen birçok kuruluşun harekete geçmesi; diğer örnekte ise, İnternet’te oluşturulan çevrimler kanalıyla gelişen etkileşimlere bazı kısıtlamalar getirilmesi, bu olguların küresel boyutta bir etki yaratmış olduğunu —küreselleşme sürecini tetiklemiş olduğunu— anlatır. Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi, her iki olguda da —sağlıkta, teknolojiye ve/veya sosyo-kültürel alanlarda— ortaya çıkan etkileşimlerin yanı sıra, bu etkileşimleri düzenleyici rolü nedeniyle, siyasal alanda karar vericiler de kaçınılmaz biçimde sürecin içine çekilmiş olmaktadır.

Doğal olarak, siyasal alanda karar vericilerin uygun düzenlemeleri yapabilme yeteleri, sürecin başka alanlara da yayılıp yayılmamasını ve/veya başka oyuncuların da sürece katılıp katılmamasını belirleyecektir. Diğer bir anlatımla, esasen, her iki olgunun da küreselleşme sürecine girmiş olduğu gerçeği, siyasal alanda da bir etkileşim yaratılmasıyla fark edilmiş olmaktadır. Aksi halde, örneğin, İnternet kanalıyla sürdürülen iletişim, bireyler arasında yürütülen özel bir etkileşim olarak kalmaya devam edecek ve örneğin, bir nedenle, medyanın bu etkileşimleri haber yapmasına kadar da siyasal alanı ilgilendirmeyecektir. Held'e göre de, küreselleşme sürecinde siyasal alanda ortaya çıkan etkileşimler önemlidir.

"[Küreselleşme] çok yönlü etkiler altında ve birbirinden dikkatle ayrılıp incelenmesi gereken karmaşık süreçlerle şekillenir ve oluşturulur. Ancak bir şey çok açıktır: küreselleşme basit biçimde bizi siyasetin "sonuna" veya [siyasal alanı] düzenleyici yetisinin çöküşüne götürmez. Onun yerine küreselleşme, siyasal faaliyet şartlarının genişlemesine ve siyasal yaşamın içinde yer alacak oyuncuların belirlenmesine hassas biçimde bağlıdır. Küreselleşme, siyasetin yeni araçlarla ve çok değişik düzeylerde devamını belirler."¹¹

Bu çalışma, siyasal alanda etkileşim yaratmayan bir olgunun küreselleşmekte olduğuna ilişkin bir veriye sahip olamadığımız durumlar için, söz konusu olgunun küreselleşme olarak kavramsallaştırılmaması gerektiğini savunmaktadır. Diğer bir anlatımla, günümüzde çeşitli dernek ve benzeri kuruluşların küresel boyutta birbiriyle etkileşim içinde olduğu düşünülse bile, bunların siyasal alanda bir etkileşim yaratmamış olması durumunda bir küreselleşme sürecinden söz edilmesinin uygun olmadığı düşünülmektedir.

Gelelim belirsizlik kavramına. Burden'a göre, belirsizlik olgusu kavramsal açıdan "toplumsal yaşamın doğasında var olan öngörülemezlikle ilgilidir... Birçok kaynaktan beslenebilir, değişik şekiller alabilir ve değişik sonuçlar doğurur."¹² Rosenau, küreselleşme sürecinde ortaya çıkan belirsizliğin, günümüzde beslendiği kaynaklarla ilgili olarak şu tespitlerde bulunmaktadır:

"Açıkça, süper güç rekabetinin olmaması karmaşıklığın tek nedeni değildir. Teknolojik dinamikler, güvenin sarsılması,

¹¹ David Held, *Global Covenant, The Social Democratic Alternative to the Washington Consensus*, Cambridge, Polity Press, 2004, s. 10.

¹² Barry C. Burden "Everything but Death and Taxes, Uncertainty and American Politics", Barry C. Burden (der.), *Uncertainty in American Politics*, Cambridge, University Press, 2003, s. 3-23.

mesafelerin küçülmesi, ekonomilerin küreselleşmesi, kuruluşların yayılmasında görülen patlama, bilgi devrimi, grupların parçalanması, bölgelerin birleşmesi, demokratik uygulamaların artması, köktencilik yayılması, yoğun düşmanlıkların sona ermesi ve tarihi düşmanlıkların canlanması karmaşıklığın tetikleyicisidir —bunların hepsi daha başka tepkileri de başlatarak karmaşıklığı artırır ve belirsizliğin doğrusal olmayan bir biçimde daimi bir yaşam biçimi olduğu anlayışını ortaya çıkarırlar.”¹³

Buradan da anlaşılacağı üzere, gerçekte belirsizliği besleyen kaynaklar aynı zamanda küreselleşme sürecinin de temel dinamikleridir. Bir karşılaştırma yapabilmek ve bu önermeye dayanak olmak üzere, Held'in küreselleşme sürecini tetikleyen etkenler listesine bir göz atalım:

- “küresel iletişimin altyapısında bilgi teknolojisi devrimine bağlı değişim;
- Dünyada yeni bilgi dağıtımına bağlı olarak mal ve hizmetler için küresel pazarlar geliştirilmesi;
- Çok katmanlı ve çok [farklı] düzeylerde politikanın geliştirilmesi sonunda ulus-devletler[ın] giderek artan bir şekilde [bir yandan] “aşağıda” hareketli kentlere ve bölgesel ulusal alt gruplara bakıyor, [diğer yandan da] “yukarıda” ulus üstü bölgesel ve küresel kuruluşlara ve kurumlara bakıyor [olması];
- Soğuk Savaşın sonu ve dünyanın birçok bölgesinde demokratik değerlerin yayılması (buna bazı önemli tepkilerle birlikte);
- 9/11 sonrasında, güvenliğin yanısıra kitle imha silahlarının yayılmasının uluslararası boyuta taşınması ve birçok ülke arasında güvenlik politikalarında giderek büyüyen bütünleşme;
- Çevresel krizlerin derinleşmesi ve AIDS/HIV türünden bulaşıcı hastalıkların yayılması;
- Nüfusla ilgili değişimlere ve artışlara bağlı olarak göçlerin ve halk hareketlerinin çoğalması;

¹³ James N. Rosenau, “Many Damn Things Simultaneously: Complexity, Theory and World Affairs”, David S. Alberts and Thomas J. Czerwinski (der.), *Complexity, Global Politics, and National Security*, Washington D.C., National Defense University, Institute for National Strategic Studies, 1997, s. 77-78.

- Küresel kamuoyunu oluşturan unsurların ortaya çıkmasıyla birlikte yeni bir tür ve biçimde küresel sivil toplumun doğuşu.”¹⁴

Görüldüğü üzere, Rosenau'nun belirsizlik kaynağı olarak gösterdiği etkenlerin önemli bir bölümü, Held için küreselleşmenin sürücü kuvvetleridir. Diğer bir anlatımla, belirsizliğin küreselleşme sürecinde öne çıkması bir rastlantı değil, bir bakıma bir sebep-sonuç ilişkisi gibidir. Bu bağlamda, 18. ve 19. yüzyıllarda imparatorluklar arasında yapılan antlaşmaların gizli –belirsiz– kalmasıyla da bağlantılı olarak, yüksek düzeyde algılanan siyasal belirsizliğin küreselleşmesi, imparatorların güç dengesi politikalarına yönelmesine yol açmış; bu süreçte gelişen etkileşimler ise, 20. yüzyılın ilk yarısında insanlığı iki dünya savaşına sürükleyen ortamın gelişmesini tetiklemiştir diyebiliriz. Ne var ki, bu önerme, çalışmanın çerçevesi dışına çıkılmaması amacıyla burada ayrıntılı olarak irdelenmemiştir.

Günümüzde algılanan belirsizliğin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak, ulusal ve uluslararası hukuk sistemlerinin, küreselleşme ile ortaya çıkan yeni değerler ve beklentilere göre yeniden yapılandırılmasına ihtiyaç vardır. Held bu ihtiyacı ortaya koyduktan sonra alternatif bir yaklaşım olarak sosyal demokrasi projesini önermektedir. Tespit ve önermeleri şöyledir:

“Küreselleşmenin içinde bulunduğumuz safhası, özellikle devlet politikalarına dayalı bir dünyayı, yeni ve daha karmaşık olan küresel politikalara ve çok katmanlı yönetişime doğru çekerek, dünya düzeninin temellerini dönüştürmektedir... Alternatif duruş küresel sosyal demokrasidir. [Bu proje] uluslararası hukukun geliştirilmesi için; küresel yönetişimde daha fazla şeffaflık, hesap verebilirlik ve demokrasi için; sosyal adalete daha derinden bir bağlılık için; çeşitli düzeylerde toplumun korunması ve yeniden ortaya çıkarılması ve küresel ekonominin serbest ve adil, kural tabanlı bir ekonomik düzene dönüştürülebilmesi için esas alınmalıdır.”¹⁵

Bu tespit ve önermeler, aşağıda da belirtileceği gibi, başta BM olmak üzere Soğuk Savaş döneminde oluşturulmuş çeşitli kurumlarda reform çalışmalarını gündeme getirmiştir. Tüm bu gelişmeler ise, Türkiye güvenlik politikalarının yeniden yapılandırılması sürecini tetikleyen ve yeni boyutlar kazanmış olan ulusal ve uluslararası güdülerini anlatmaktadır.

¹⁴ Held, *Global Covenant*, s. 11.

¹⁵ Held, *Global Covenant*, s. 162.

Türkiye Güvenlik Politikalarında Temel Ulusal Güdüler

Siyasal küreselleşmenin, özellikle gelişmekte olan demokrasilerde büyük yıkımlara yol açtığı bir gerçektir. Bunun ana nedeni, küreselleşmeye uyum sağlamak üzere devlet kuruluşlarında ihtiyaç duyulan siyasal reformların zamanında yapılamamış olması gibi görünse de, temelde demokratik uygulamalara ilişkin çoğulcu bir kültürün henüz ulusal boyutta içselleştirilememiş olması yatmaktadır.

Bu ülkelerde, küreselleşmenin algılanmaya başladığı ilk yıllarda, bir yandan sosyo-ekonomik sorunlara dayalı bir siyasal istikrarsızlık tablosu gelişirken, diğer yandan da, demokratik haklardan yararlanma yollarını da kullanan çıkarıcı davranış kalıpları oluşmaya başlar. Öte yandan ulusal güç merkezleri¹⁶ ise, böyle bir ortamı çıkarlarını büyütme fırsatı olarak görürler. Devlet bürokrasisinin de doğrudan etken olduğu bu süreçte, güç odaklarının önemli bir kesimi, kamusal kaynakların dağıtım ve kullanımında etkin rol alma yarışına girerler. Sonuçta ortaya çıkan tabloda, toplumsal çatışmalar, insan haklarının çiğnenmesi, yolsuzluk, sahtecilik, kaçakçılık, terör ve organize suçlar gibi yozlaşmalar yer alır. Bu sorunlar, bir bakıma ulusal güç merkezlerinin çalışma alanlarını belirler.

Bu karmaşık ortam, çok geçmeden siyasal alanda açıklık ve öngörülebilirliğin giderek azaldığı bir süreci doğurur. Kamusal kurumlar içinde ve arasında resmi olmayan oyuncuların da etken olabildiği bir süreç gelişir. Sosyo-ekonomik alana yayılan bu yozlaşma, zamanla siyasal alanda da belirsizliğin egemen olduğu etkileşim adacıkları oluşturmaya başlar. Önce ulusal, sonra bölgesel ve giderek küresel boyuta taşınan bir siyasal belirsizlik alanı gelişir. Kısaca, bir bölgede gelişen siyasal belirsizlik küreselleşir.¹⁷

Türkiye, 1990'ların başından itibaren böyle bir sürecin içinde olduğunu algılamıştır. Bu bağlamda, Harp Akademileri Komutanı Orgeneral Nahit Şenoğul, Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu düzeni yerine, belirsizliklerin hakim olduğu bir ortamın geliştiğini öne sürmektedir.¹⁸ Buna paralel olarak Cumhurbaşkanı Sezer de,

¹⁶ *Ulusal güç merkezleri* kavramıyla, siyasi partiler, ulusal boyutta etki yaratabilen sivil toplum kuruluşları, medya, büyük holdingler ve değişik türden işletmeler anlatılmak istenmiştir.

¹⁷ Siyasal alanda gelişen belirsizlik, bu alanda öne çıkmış oyuncular arasındaki nesnel ilişkilerde olduğu gibi, öznel bağlamda da siyasal demeçlerde kullanılan kavramlarla ortaya çıkar. Bu sürecin başlıca ürünü, ilişkilerde gelişen istikrarsızlık ve güven aşınmasıdır. 1997'de Güneydoğu Asya'da başgösteren bankacılık krizinin küreselleşmesi süreci buna çarpıcı bir örnektir.

¹⁸ Orgeneral Nahit Şenoğul, *Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği, Avrupa Birliği ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri, 11-12 Ocak 2001, İstanbul, Harp Akademileri Basımevi, 2001, s.2*

uluslararası ilişkilerin biçimi ve yapısının, hemen hemen hiçbir durumda şimdiki kadar kaygan olmadığını öne sürmektedir.¹⁹

Bugün bu süreç devam etmektedir. Bu bağlamda, bu süreci bir fırsat olarak algılayan ulusal ve uluslararası güç merkezlerinin tutum ve davranışları da, çeşitli türden toplumsal çatışmaların temel nedeni olmaya devam etmektedir. Günümüzde birçok düşünür, küreselleşmeyi bu çatışmalar ile tanımlama eğilimindedir. Örneğin, Huntington "medeniyetler çatışması"²⁰ tezini savunmaktadır. ABD Senatörü Daniel Moynihan, 1993'te yaptığı bir konuşmada önümüzdeki 50 yıl içinde kanlı etnik çatışmalar sonucunda 50 ulus-devletin daha kurulacağını öne sürmektedir. Fukuyama ise, 21. yüzyıla girerken insanlığın iki devrimle karşı karşıya kaldığını, bunlardan birinin bilgi teknolojisi, diğerinin ise biyo-teknoloji devrimi olduğunu öne sürmekte ve bu gelişmelerin küresel sistemde çeşitli karışıklıklara yol açacağına işaret etmektedir.²¹

11 Eylül 2001'de New York ve Washington'da gerçekleştirilen terör eylemleriyle başlayan gelişmeler bu görüşleri büyük ölçüde doğrular gibidir. Soğuk Savaş sonrası dönemde, ABD'nin tek yanlı politikalara yönelmesi ile yaygınlaşan siyasal belirsizlik, teröre uygun bir ortam hazırlamış ve 11 Eylül olaylarının tetikleyicisi olmuştur. Belirsizlik ortamından oldukça iyi beslenmiş olduğu anlaşılan uluslararası terör grupları, 11 Eylül'de asimetrik bir güç gösterisi sergilemişler ve tarihi bir başarı elde etmişlerdir.

Gerçek şu ki, 11 Eylül sonrasında gelişen güvenlik ortamında artık tehdidin niteliği, coğrafyası ve milliyeti oldukça belirsizdir. Bugün karşımızda, belirsiz bir yerde konuşlanmış, belirsiz bir anda saldırabilecek durumda olan ve kullanılacak silah ve yöntemle bağlı olarak gerçekleştirilecek saldırının sonuçları da belirsiz olan bir tehdit vardır. 11 Eylül 2001 olayı bu açıdan dünya siyasi tarihini değiştirecek nitelikte bir olaydır.²² Bunun temel nedeni ise, bu olayın tetiklediği süreçte algılanan siyasal belirsizliğin, dünya tarihinde önceden

¹⁹ "Harp Akademileri Konferansı... Cumhurbaşkanı Sezer: "İslam ülkelerinin eski çağlarda olduğu gibi dünya uygarlığına katkıda bulunabilmesinin yolu, bireylerin özgürleşmesinden geçmektedir", 07/04/2005, <http://www.byegm.gov.tr> (8 Temmuz 2005).

²⁰ Samuel P. Huntington, *Foreign Affairs* (Summer 1993, Volume 72, Number 3, pp.22-28) dergisinde "The Clash of Civilizations?" başlığı ile yayımlanan makalesinde, ulusları dini açıdan ortaya koydukları kültürel etkileşimler bağlamında bir sınıflandırmaya tabi tutmuş ve bu etkileşimlerin yakın bir gelecekte medeniyetler arası çatışmalara yol açabileceğini öne sürmüştür.

²¹ Francis Fukuyama, "Second Thoughts; 'The Last Man in a Bottle'", *National Interest*, Number 56, Summer 1999, s. 17.

²² ABD Başkanı Bush, 12 Eylül 2001 tarihinde ABD'nin uluslararası terörle savaşta olduğunu duyurarak bu savaşta teröre destek veren her ülkeyi ABD'nin düşmanı ilan etmiştir.

görülmemiş biçimde küreselleşmiş olması ve terörle yaratılan asimetrik başarıdır.

Ne yazık ki, uluslararası terörün, belirsiz kalabilmekten güç bularak gerçekleştirdiği eylemlere karşı henüz küresel boyutta bir işbirliği geliştirmek mümkün olamamıştır. Daha da kötüsü, küresel güç merkezleri kavramsal bağlamda terörün tanımında bile henüz uzlaşmış değillerdir. Bir ülkede terör uygulayan gruplar, başka bir ülkede "özgürlük savaşçıları" olarak adlandırılabilir. Bu bağlamda Türkiye, uluslararası ilişkilerde sık rastlanan çifte standart uygulamasının önde gelen mağdurlarından biridir diyebiliriz.²³

Günümüzde algılanan siyasal belirsizlik, toplumsal katmanlarda derinleşerek genişlemeye devam etmektedir. Kamuoyunda artık, etnik çatışmaların, medya savaşlarının, sivil toplum kuruluşlarının, terörün, dini güdülerin, kültürler arası nefretin, kaçakçılığın, yolsuzluğun, korsanlığın ve toplu göçlerin küreselleştikinden söz edilir olmuştur. Kısaca belirtmek gerekirse, küreselleşme dünyayı içinden çıkılmaz bir belirsizlik sarmalının içine çekmiştir.²⁴

Bilindiği gibi, Türkiye Cumhuriyeti son elli yıllık süreçte güvenlik politikalarında yoğun gerginlikler yaşamış ve bunun bir sonucu olarak da ulusal savunmaya büyük bütçeler ayırmak zorunda kalmıştır.²⁵ Büyük savunma bütçelerinin, sosyo-ekonomik alanda yapılması gereken yatırımları geciktireceği, bunların da toplumsal dokuda önemli sorunlara yol açacağı bilinen gelişmelerdir.

Türkiye, yarım asırlık Soğuk Savaş döneminde bu sorunlarla baş edebilme mücadelesi vermiş bir ülkedir. Soğuk Savaş dönemi sonrasında ise, teknolojik gelişmeler ve toplumsal dinamiklerin de etkisiyle, sosyo-ekonomik alanda kalıplaşmış tutum ve davranışlar, toplumsal alanda yerleşik iş bölümü ve tabakalaşma hızlı bir değişim sürecine girmiş, bireyin ve toplumsal grupların beklentileri önemli bir değişime uğramıştır. Büyük kentlerde varoş kültürü gelişirken, toplumsal normlar ve değerler, yargı sisteminin baş edemeyeceği boyutlarda ihlal edilmeye başlanmış, sonuçta devlet neredeyse

²³ ROJ TV adı altında Danimarka'da faaliyet gösteren bir yayın kuruluşunun Türkiye'ye yönelik etnik ayrılıkçı teröre destek verdiği kanıtlanmış olmakla beraber, Danimarka hükümetinin bunun önlenmesi amacıyla etkin bir tedbir almama eğiliminde olması çarpıcı bir örnektir. Bazı AB ülkelerinde buna benzer tutumlar sürmektedir.

²⁴ ABD Başkanı Bush, ikinci dönem başkanlık görevine başlarken Ocak 2005'te yaptığı "Birliğin Durumu" (*State of the Union*) konuşmasında da algılanan belirsizlik durumunu öne çıkarmış ve "şimdi aynada çok gri [alanlar] görüyoruz" gibi bir tespitte bulunmuştur.

²⁵ Soğuk Savaş döneminde %30'lara varan savunma harcamaları giderek azalmış olmakla beraber, son yıllarda %6'ya yakın bir savunma bütçesi ile savunma harcamaları halen AB ülkeleri ortalamasının üç katına yakın durumdadır.

suçlularını koyacak hapisane bulmakta güçlük çeker duruma gelmiştir. Benzer şekilde organize yolsuzluk suçları da artmış ve ülke ekonomisini sarsar boyutlara ulaşmıştır. Bütün bu gelişmeler karşısında, siyasal gücü elinde bulunduranların çözüm üretmekte yetersiz kalmaları ve günü kurtarma eğilimine girmeleri ise sosyo-ekonomik tabloyu daha da kötüleştirmiştir.

Şüphesiz tüm bu gelişmelerde, kamu yönetimi alanında geciken reformlar temel etkindir. Ne var ki, toplumsal dinamikler bu gecikmeyle daha da ivme kazanmış ve kamusal değerlerin yaratılması ve paylaşılmasında oluşan boşluk, toplumsal boyutta algılanan bir siyasal belirsizlik alanı yaratmıştır. Bu kısır döngü dış politikaya da yansımış ve sonuçta AB ile bütünleşme süreci yavaşlamış, iç politikada ise yukarıda açıklanan olumsuz gelişmelere dayalı olarak etnik ve dinsel güdülerden de beslenen bir toplumsal ayrışma süreci ile karşı karşıya kalmıştır.²⁶

Bu olumsuz tabloya karşılık, Aralık 2004 Brüksel zirvesinde, 3 Ekim 2005'ten itibaren AB'nin Türkiye ile katılım müzakerelerine başlama kararını almış olması olumlu bir gelişmenin ilk adımıdır diyebiliriz. Ne var ki, kamu yönetimine ilişkin reformlarda sözü edilen gecikmenin, AB ile müzakereler sürecinde de önemli duyarlılıkları gündeme getirmesi beklenmelidir. Burada temel sorun, siyasal gücün paylaşımında merkezi otoritenin, yerel otoritelerle uyumlu çalışabilecek bir konuma getirilmesi ve sivil toplum kuruluşlarının, toplumun temsilcileri olarak kaynak kullanımına ilişkin kararlara katılımlarının sağlanabilmesidir. Ekonomik ve sosyo-kültürel alanları doğrudan ilgilendiren bu reformlar, toplumsal katmanlar arasında çoğulcu bir kültürün gelişmesi ve katılımcı demokrasinin güçlendirilmesine yöneliktir. Müzakereler sürecinde, genelde ekonomik tabanlı nesnel sorunları da beraberinde getirecek olan bu reformların bir an önce gerçekleştirilmeleri ve uygulama safhasına geçirilmesi önemlidir. Esasen, kapsamlı bir toplumsal dönüşüm projesini tanımlayan bu çalışmalar ile toplumsal gruplar ve siyasal güç arasında ortaya çıkacak etkileşimlerin, güvenlik politikalarını da kapsamlı bir biçimde etkileyeceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda, Türkiye'de son yıllarda daha da belirgin bir şekilde algılanmaya başlamış olan toplumsal ayrışma olgusu önem kazanmıştır.²⁷ Siyasal, sosyo-kültürel ve

²⁶ İlgincidir, bu ayrışma sürecinin oyuncularını olarak, ulusal basın-yayın kuruluşları da toplumsal ayrışmayı yaygın biçimde "beyaz Türkler, zenci Türkler" gibi kavramlarla gündemde tutmaya devam etmiştir.

²⁷ Kasım 2005'te Şemdinli, Yüksekova ve Hakkari'de halkın güvenlik güçlerine karşı şiddet içeren gösterilere kalkışması, bu ayrışma sürecinin oldukça duyarlı bir düzeye tırmanma gösterdiğinin önemli bir kanıtıdır.

ekonomik alanlarda ve genelde, etnik köken, insan hakları ve dinsel güdülere dayalı etkileşimlerle şekillenen ayrışma süreci, başta AB olmak üzere küresel güç merkezlerinin de —özellikle insan hakları bağlamında— ilgi odağı olmakta gecikmemiştir.

Bu etkileşimler sonucunda, iç ve dış politikada ortaya çıkan kaygılar ve duyarlı alanlar, genişleyerek derinleşmiş, iç ve dış politika sorunları iç içe geçmiştir. Böylece, etnik kökenli terör sorunu, Sünni-Alevi sorunu, insan hakları sorunu, türban ve laiklik sorunu gibi iç politika konularıyla, Kıbrıs ve Ege gibi dış politika sorunları, ülkenin ana gündem maddelerini oluşturmuştur. İlginç olmakla beraber, bir rastlantı olmadığı açıktır ki, aynı konular AB'nin de gündemindedir. Türkiye, önümüzdeki birkaç on yılda, böyle belirsiz ve kaygan bir ortamda güvenlik stratejilerini yeniden yapılandırmak durumu ile karşı karşıyadır.

Diğer yandan, böylesine zorlu bir süreçten geçmekte olan Türkiye, gerek jeopolitik konumu, gerekse AB ve NATO ile doğrudan işbirliği içinde olmasına dayalı etkenlerle, bir bölgesel güç konumundadır.²⁸ Bu çerçevede, güvenlik politikalarını yeniden yapılandırma sürecinde, iki temel kısıtla karşı karşıyadır. Birincisi, Türkiye güvenlik politikalarını daima geniş bir perspektif içinde ele almak durumundadır. Başka bir ifadeyle, sınır komşuları boyutunda ele almak gibi bir kolaycılık ile yetinecek durumda değildir. Diğeri ise, siyasal belirsizlik alanının tam ortasında yer aldığından, “kendi başına buyruk” ulusal güvenlik politikaları izlemesinin neredeyse olanaksız olmasıdır. Şu halde Türkiye'nin, ABD, NATO ve AB referans alınarak sürdürmekte olduğu güvenlik politikaları dışında bir alternatifi olup olmadığının tartışılması önemlidir. Bu çerçevede, aşağıda önerilen üç saptama tartışılmaya değer görülmektedir.

Birincisi, son iki yüz yıldır bu topraklarda üst düzeyde görev yapmış olan devlet adamlarının neredeyse tamamı, toplumun sosyo-kültürel alt yapısını oluşturan güvenlik, sağlık, adalet ve eğitimle ilgili kararlarında, genelde Avrupa'yı model almışlardır. Devletin üst kurumsal yapılanmasında da genel olarak Avrupa'ya uyum kaygıları öne çıkmıştır. Bu eğilim, özellikle 19. yüzyıl ortalarından itibaren giderek yaygınlaşmış ve toplumsal katmanlara aktarılmaya başlanmıştır. Atatürk devrimleri, bu yönde atılmış en köklü adımlardır. Bunların

²⁸ Türkiye'nin “bölgesel güç” konumunu anlatması bakımından, AB Komisyonu'nun 6 Ekim 2004 tarihi ve Türkiye'nin ortaklığa katılımına ilişkin tavsiyelerin sunulduğu raporda, “Türkiye Avrupa'nın tüm önemli kuruluşlarında üyedir ve II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Avrupa politikasının şekillendirilmesine katkı sağlamada önemli rol oynamıştır” şeklinde bir vurgulama yapılmış olması dikkat çekicidir.

tamamlayıcısı olan Atatürk ilkeleri ise, yarım yüz yıldır devrimlerin ve Cumhuriyet Anayasası'nın temel taşları olmuştur.

Özellikle siyasal ve toplumsal alanda yarattığı değerler bağlamında, Atatürk ilkelerinin toplumda büyük bir çoğunluk tarafından içselleştirilmiş olduğu düşünülmektedir. Kamuoyu yoklamalarında, Türk ulusunun önemli bir kesiminin²⁹ AB ile bütünleşmeye onay vermesi bunun çarpıcı bir kanıtıdır. Bunu destekleyen başka bir olgu ise seçim sonuçlarıdır. Dini değerleri öne çıkaran partilerin —kullanılan geçerli oy sayısı esas alındığında— genelde %25'in üzerinde oy alamadığı görülmektedir. Diğer yandan, kamu yönetimi reform çalışmalarıyla siyasal ve toplumsal alanlarda hedeflenen dönüşümler, bir anlamda toplumun liberal demokratik ilkeleri büyük oranda benimsemiş olduğunu *a priori* kabullenmek gibidir. Başka bir anlatımla, oldukça kapsamlı —ve belki de çatışmalı— etkileşimlere yol açması beklenen söz konusu reformlar, toplumsal dokuda algılanan ayrışma sürecine rağmen, genelde kültürel tabanlı bir toplumsal tercihi de yansıtmaktadır. Bu bağlamda, çeşitli vesilelerle etkileşim içinde olduğumuz gruplarda algılanan sosyo-kültürel tutum ve davranış kalıplarının, tipik bir Ortadoğu ülkesinde görülen tutum ve davranışlardan oldukça farklı olduğu açık biçimde gözlemlenebilmektedir.³⁰

İkincisi, Türkiye batıyı bırakıp, doğuda Avrasya ve/veya Ortadoğu'da bazı ülkelerle bir bütünleşme sürecini seçse bile, birinci tespitte verilen açıklamalar ışığında, Batı'dan tümüyle bir kopma (*rupture*) mümkün olamayacak, siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarda batı ile ilişkiler devam edecektir. Böyle bir ikilem içinde, ekonomik ilişkilerle siyasal ilişkilerin birbirinden beslenerek geliştiği savından da yola çıkılarak, Batı yerine Doğu'ya yönelme stratejisinin siyasal, ekonomik ve sosyal alanlarda belirsizliğe neden olacağı, bunun ise büyük çapta ulusal güç kaybına ve siyasal çatışmalara³¹ yol açacağı düşünülmektedir. Diğer bir deyişle, böyle bir ikilemde ulusal güç unsurlarının, ulusal güvenlik politikalarıyla uyumlaşmış bir biçimde harekete geçirilmesi oldukça zorlaşacaktır. Bununla birlikte, batıya sırt çevir-

²⁹ Son birkaç yıl içinde, çeşitli kuruluşlarca yaptırılan kamuoyu araştırmalarında —AB ile ilişkilerdeki iniş çıkışlara göre değişim gösterse de— Türkiye'nin AB'ye üye olmasını destekleyenlerin oranı %60-70 olarak belirlenmektedir.

³⁰ Yazar bu önermeye ilişkin olarak bilimsel bir alan çalışması yapmamış olmakla beraber, bu önermeyi çeşitli toplum kesimleri içinde yaptığı temaslara ile dersler, seminerler ve konferanslarda yaptığı gözlem ve sorgulamalarda *a priori* ulaştığı bir tespit olarak vermiştir.

³¹ Siyasal çatışmaların özellikle sivil-asker ilişkilerinde çıkma olasılığının yüksek olacağı düşünülmektedir. Nitekim son zamanlarda üst düzey komutanların —siyasal nitelikli olarak da yorumlanabilecek— gazete demeçleri öne çıkarılmak suretiyle bir gerilim ortamının oluşumuna yol açıldığı gözlemlenmektedir. Bkz. Yıldırım Türker, "Sayın asker vatandaşı", *Radikal (Radikaliki,Pazar Eki)*, 27 Kasım 2005, s. 4.

miş bir Türkiye'yi, NATO ve AB'nin dışlaması da tartışılır hale gelebileceği gibi, uluslararası güç merkezlerince Türkiye'nin "başibozuk ülke" (*rogue state*)³² olarak ilan edilmesi de gündeme taşınabilecektir. Açıkça belirtmek gerekirse, bugünün siyasal ve ekonomik ortamında bu gelişmelerin Türkiye'ye güvenlik ve refah getireceğini öngörmek oldukça zordur.

Üçüncü tespit ise, Türkiye'nin Avrasya ve Ortadoğu ile zaten gelişmekte olan ekonomik ve siyasal ilişkileri ile ilgilidir. Türkiye'nin AB ile bütünleşmesi, zaman içinde bu ilişkileri daha da büyütecektir. Diğer bir anlatımla, Türkiye Batı ile kurumsallaşmış ilişkilerini jeopolitik bağlamda Avrasya ve Ortadoğu'ya da aktarabilir duruma gelerek bunun avantajlarını kullanabilecektir. Bu bağlamda, Hazar Denizi ve Rusya çıkışlı doğalgaz ve petrol boru hatlarının Anadolu üzerinde birleştirilmesi çalışmaları Türkiye'nin Doğu-Batı işbirliğine katkısı çerçevesinde atılmış önemli bir adımdır. Bu gelişmelerin, Türkiye'nin bölgesel güç konumuna da olumlu katkılar sağlayacağı açıktır. Esasen bu saptamanın, başta ABD olmak üzere, Batılı güç merkezlerince de desteklendiği bilinmektedir.³³

Bu görüşler ışığında, Türkiye güvenlik politikalarının Batı'yı dışlayacak biçimde ele alınması neredeyse olanaksızdır diyebiliriz. Bu bir anlamda Batı için de böyledir. Nitekim Türkiye bu düşünceden hareketle, AB ile bütünleşme sürecinde aktif bir diplomasi izlemeyi tercih etmektedir.³⁴ Ne var ki, Türkiye güvenlik politikalarının sadece AB boyutunda ele alınması eksik ve hatalıdır. Çünkü, AB içinde henüz devletler üstü ortak bir güvenlik politikası geliştirilmiş değildir. Nitekim, Kasım 2004'te Roma'da imza edilen AB Anayasasında her ne kadar Birliğin ortak dış ve güvenlik politikasının AB organları arasında koordine edilmesi gereği yer almışsa da, üye ülkelerin ulusal güvenlik politikalarının sona ereceği ve ortak bir dış politikanın tamamen AB organları tarafından geliştirileceği konusunda bağlayıcı bir maddeye yer verilmemiştir.³⁵ Kaldı ki, Anayasanın üye ülke parlamentolarında

³² ABD'nin terör ve kitle imha silahları ile dünyayı tehdit eden ülkeler için kullandığı bu terim Türkçe'de genelde "haydut ülke" olarak kavramsallaştırılmıştır.

³³ ABD ve AB'nin üst düzey yetkilileri çeşitli vesilelerle yaptıkları açıklamalarda, Türkiye'nin İslam dünyası için laik ve demokratik ilkelerle kalkınmış bir model olacağını sık sık ifade etmişlerdir.

³⁴ Gerek 1997 Lüksemburg zirvesinden sonra AB ile ilişkilerin dondurulması, gerekse 17 Aralık 2004 Brüksel zirvesinde Başbakan Erdoğan'ın masadan kalkıp gitme davranışı ile "Gerekirse Kopenhag kriterleri yerine Ankara kriterlerini koyarak yolumuza devam ederiz" şeklindeki açıklamaları bu eğilimi anlatması bağlamında önemlidir.

³⁵ AB Anayasası içinde (Part III, Title V, Chapter II, Article III-195-214) maddeleriyle açıklanan kısımda, AB'nin dış ve güvenlik politikalarının işlerliği konusunda AB üyesi ülkelerin ön yargısız davranarak Birliğin politikalarına ve çıkarlarına ters düşmeyecek politikalar izlemesi gerektiği vurgulanmakta, ancak üyelerin ulusal güvenlik politikalarının sona ereceğine ilişkin bir açıklama bulunmamaktadır.

onaylanması sürecinde Mayıs ve Haziran 2005'te sırasıyla Fransa ve Hollanda'da yapılan halk oylamaları sonucunda, Fransız halkının %54, Hollandalıların ise %64 dolaylarında Anayasaya "hayır" oyu vermesi, AB liderleri arasında, genişleme sürecini de etkileyecek boyutta olumsuz tepkilere yol açmıştır.

Bu değerlendirmeler çerçevesinde, özellikle BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi olan Fransa ve İngiltere ile NATO üyesi ülkelerin güvenlik politikaları bağlamında mevcut konumlarını sürdüreceklerini kabul etmek yerinde olur. Bu koşullar altında, AB'ye tam üye olsa bile Türkiye güvenlik alanı AB şemsiyesi altında güvenceye alınmış olmaktan uzak kalacaktır. Bu bağlamda, NATO'nun Avrupa kıtasında yerleşik bir güvenlik kuruluşu olarak varlığını sürdürmesi, en azından görünür bir gelecek için kaçınılmaz görünmektedir. Diğer yandan, AB'nin öncelikle arka bahçesi sayılabilecek —Balkanlar gibi— bir coğrafyada ortaya çıkacak krizleri önlemek amacıyla acil müdahale kuvveti adı altında bir kuvvet oluşturulması kararı da bu süreçte bir önem ifade etmemektedir. Zira, bu amaçla oluşturulan 60.000 kişilik bir kuvvet, AB'nin St. Malo deklarasyonu³⁶ ile belirlemiş olduğu güvenlik hedeflerini yerine getirmekten oldukça uzaktır.

Kısaca belirtmek gerekirse, ortak dış ve güvenlik politikaları geliştirme sorunu, henüz AB'nin kendi içinde de çözümlenmiş değildir. Bu bakımdan, Türkiye'nin güvenlik politikalarını AB'ye uyumlaştırması çalışmaları, AB'nin kendi içinde tutarlı ve kalıcı bir güvenlik politikası oluşturma sürecine bağlı olmaya devam edecektir. Bu ise, güvenlik politikalarını yeniden yapılandırma sürecindeki Türkiye'yi "bekle gör" gibi bir stratejiye yöneltmektedir ki, bu durum AB İlerleme Raporu'nda da açıkça ifade edilmiştir.³⁷

Türkiye güvenlik politikalarının AB ile etkileşimi dışında, NATO-AB ilişkileri bağlamında Transatlantik Diyalogu'nda baş gösteren ayrılma ile de ilintisi vardır. Aşağıda bu konu tartışılmaktadır.

³⁶ İngiltere Başbakanı Tony Blair ve Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac arasında Kasım 1998 de St. Malo'da imzalanan deklarasyon, yakın bir gelecekte AB'nin dünyada çıkabilecek krizlere karşı tek başına kullanabileceği bir askeri güce erişmeyi hedeflediğini ortaya koymaktadır. ABD kamuoyu bu deklarasyonu, AB'nin bir meydan okuması biçiminde algılamış, bu ise Transatlantik Diyalogu'nda önemli sürüttümelere yol açmıştır.

³⁷ Türkiye'nin AB'ye katılım sürecine ilişkin 6 Ekim 2004 tarihli İlerleme Raporu'nda da belirtildiği üzere, "Türkiye kendisi için yaşamsal önemde gördüğü güvenlik konularında AB ile birlikte hareket etmeye tereddüt göstermektedir." s. 153-154.

Türkiye Güvenlik Politikalarında Uluslararası Güdüler ve Transatlantik Çıkmazı

Soğuk Savaş döneminde Avrupa güvenlik politikalarının şekillendirilmesinde NATO başat oyuncu, ABD ise NATO'daki konumu nedeniyle bu politikaların başat mimarı olmuştur. Bu ilişkiler ağı çerçevesinde, NATO'nun Kuzey Amerikalı ve Avrupalı üyeleri arasındaki işbirliği, Transatlantik Diyalogu olarak bilinen bir forum içinde ele alınmaktadır. Bu diyalog forumu, Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin tek yanlı politikalarda ısrarlı bir tavır sergilemesi nedeniyle bozulmaya başlamıştır. Bu bakımdan, 1990 başlarında AB için Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (*Common Foreign and Security Policy-CFSP*) oluşturulması çalışmalarına hız verilmesi bir rastlantı değildir. Bunu takiben, Kasım 1998'de Fransa ve İngiltere arasında imzalanan ve yukarıda sözü edilen St. Malo Deklarasyonu ise, bu süreçte önemli bir kilometre taşıdır. Zira, bu tarihten itibaren Transatlantik Diyalogu'nda göz ardı edilemez bir çatlama başlamıştır.

Avrupa kanadının St. Malo deklarasyonu ile bir adım öne çıkar gibi davranması, çok geçmeden Atlantik'in diğer yakasını da rahatsız etmiş ve orada da alışılmışın dışında siyasal ve toplumsal tepkiler doğurmuştur. Bunlar arasında ilgi uyandıran bir açıklama, dönemin ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright'ın 7 Aralık 1998 tarihinde *Financial Times*'da çıkan bir yazısında yer almıştır. Albright'ın bu yazısında, AB'nin kendi güvenlik politikalarını oluşturma girişimlerinde, NATO ile bir kopma, ikileme ve ayrımcılık (*Decoupling, Duplication, Discrimination*) yaratılmamasına özen gösterilmesi gerektiğini vurgulanmaktadır.³⁸ Yazıda "talimat verir" tarzda bir üslup kullanılmış olması dikkat çekicidir.

11 Eylül 2001 olayları tüm bu gelişmeleri olumsuz yönde etkilemiş ve Transatlantik işbirliğinde liderler arasında bir soğukluk sürecine yol açmıştır.³⁹ ABD'nin bu bağlamda, Mart 2003'te başlattığı Irak savaşında özellikle NATO'nun devreye sokulmamasına özen gösterilmiş olması dikkat çekicidir. Tüm bu gelişmelerden sonra, ABD ile AB arasında güvenlik işbirliğinde daha büyük bir kopma olması beklenmese bile,

³⁸ Burada "kopma" kavramı ile, tarafların NATO ile kurulmuş olan güvenlik alanından ayrılamayacağı belirtilmekte, "ikileme" kavramı güvenlik alanında öncelikle NATO imkanlarının kullanılmasını, benzer imkanlara yatırım yapılmamasını anlatmakta, "ayrımcılık" kavramıyla ise özellikle o tarihte –Türkiye dahil– AB üyesi olmayan NATO üyelerine karşı bir ayrımcılığın yapılmaması gerektiğinden söz edilmektedir.

³⁹ ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in 22 Ocak 2003'te yaptığı bir konuşmada, Fransa ve Almanya'nın BM görüşmelerinde Irak operasyonuna karşı çıkmalarına atıfta bulunarak, bu ülkeler için "yaşlı Avrupa" benzetmesi yapmış olması, bu süreci sembolize eden çarpıcı bir çıkış olmuştur.

AB'nin güvenlik alanında ABD ile yarışmacı bir tutum içinde olmaya devam edeceğine ilişkin görüşler güç kazanmıştır. Özetle, Transatlantik Diyalogu'nun Soğuk Savaş günlerindeki dostane ilişkilerine geri dönebilmesi artık zordur.

Transatlantik Diyalogu'nda yaşanan bu çatlama, Türkiye güvenlik politikalarını üç boyutta etkilemiştir. Birincisi, Türkiye güvenlik politikalarının NATO'ya uyumlaştırılması zorunluluğu nedeniyle gelişen kaygılar; ikincisi, AB'de oluşturulmasına çalışılan ortak güvenlik politikalarına Türkiye'nin de angaje olmasından doğan yükümlülükler; üçüncüsü ise, Türkiye'nin, ABD ile ikili antlaşmalarından doğan sorumluluklarını yerine getirmede ortaya çıkabilecek duyarlılıklardır.

Önce Türkiye-ABD ilişkilerine bakılacak olursa, 1990'lı yılların başından itibaren Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu ve Afganistan'a dönük politikalarında Türkiye, ABD ile yan yana durmaya özen göstermiştir. Irak işgali öncesinde 1 Mart 2003 tarihli hükümet tezkeresini TBMM'nin kabul etmemesi kararı hariç tutulursa, Soğuk Savaş sonrası dönemde Türkiye-ABD ilişkileri gelişmiş ve istikrar bulmuştur diyebiliriz. Bu bağlamda, Türkiye'nin jeopolitik konumundan yararlanmayı ön planda tutmak üzere geliştirdiği ilişkilerin başarılı olduğu düşünülmektedir.

Türkiye-AB ilişkilerinde ise durum bundan farklıdır. Orada güvenlik alanından çok siyasal ve sosyo-kültürel alanlarda sorunlar yaşanmaktadır. Siyasal boyutta, Yunanistan'la çözüm bekleyen Kıbrıs ve Ege sorunları içinde özellikle Kıbrıs sorunu, Türkiye güvenlik politikalarını yakından ilgilendirmesi bakımından önemlidir. Sosyo-kültürel sorunlar ise, insan hakları ve demokratik özgürlükler temelinde AB ile bütünleşme sürecinde gündeme gelmiş olağan sorunlar olarak değerlendirilebilir. Ancak, burada da özellikle etnik kökenli ayrılıkçı terörle bağlantı kurulabilecek duyarlı alanların oluşması, Türkiye güvenlik politikalarını doğrudan ilgilendirmesi bakımından oldukça büyük önem arz etmektedir.

Genel anlamda, gerek Kıbrıs, gerekse etnik kökenli terör sorununda Türkiye'nin ABD desteğinden yararlanmış olduğunu düşünebiliriz. Bu bağlamda, Kıbrıs sorununun çözümü amacıyla hazırlanan çalışmalarda (Annan Planı gibi) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin güvenliğini sağlamakta olan Türk Silahlı Kuvvetleri'nin —aşamalı bile olsa— adadan çekilmesi gibi duyarlı konularda, ABD'nin Türkiye'ye baskı yapmamış olması önemlidir. Benzer şekilde, terörle mücadele kapsamında —PKK terör örgütü başının yakalanmasında— verilen destek ile Haziran 2005'te NATO Terörle Mücadelede Mükemmeliyet Merkezi'nin

(TMMM) Ankara'da faaliyete geçirilmesi, güvenlik alanında Türkiye-ABD ilişkilerinin yakın işbirliği içinde yürütülmeye devam ettiğini gösteren önemli gelişmeler olarak kaydedilmektedir.

Bu değerlendirmeler sonucunda, önümüzdeki 15-20 yıllık bir süreçte Türkiye'nin ulusal boyutta ele alınan güvenlik sorunlarının başında etnik ve/veya dini temelli bölücü ve ayrılıkçı terörün yer aldığını söyleyebiliriz. Ayrıca, Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt devletinin kurulması durumunda ise Türkiye, gerek ulusal, gerekse bölgesel dengelerde çeşitli dinamiklerin harekete geçtiği ve şiddetin arttığı bir sürecin içine çekilme durumu ile karşı karşıya kalabilecektir. Bu sürecin gelişmesi olasılığı, ulusal boyutta Türkiye'nin yumuşak karnını oluşturmaktadır.

Bu çerçevede ortaya konacak güvenlik politikalarının şekillendirilmesinde iki etken göz önünde tutulmalıdır. Birincisi, güvenlik alanında algılanan jeopolitik kaygıların Türkiye'nin iç ve dış dinamiklerini eş zamanlı olarak hareketlendirebilecek nitelikte olması; ikincisi ise, Türkiye güvenlik politikalarının genelde küresel güç merkezlerinin politikalarıyla daimi bir etkileşim içinde bulunmasıdır. Bu bağlamda, uluslararası güvenlik alanında ve özellikle silah kullanımına ilişkin tartışmalarda son gelişmelerin yakından izlenmesinde yarar vardır. Zira, BM sözleşmesi uyarınca devletlerin savunma amacıyla silah kullanmaları meşru sayılmakla beraber, ABD başta olmak üzere bazı ülkeler, terörle mücadelede koruyucu önlem almak amacıyla, saldırıda ön alma (*pre-emptive attack*) şeklinde ifade edilen bir yönteme başvurulmasını gündeme getirmektedir. Bu görüşün savunuculuğunu ABD'nin yapması ise, Türkiye ile birlikte, ABD ile işbirliğinde bulunan tüm ülkeleri siyasal alanda daha duyarlı kılmaktadır. Nitekim, sorunun önemini ve ivediliğini vurgulamak amacıyla BM Genel Sekreteri Kofi Annan, uluslararası güvenliğin geleceği ve BM'de yapılması gereken reformlar için devletlere acil bir uzlaşma çağrısı yapmıştır.⁴⁰

Tehdidin niteliğinden kaynaklanan belirsizliğin, güvenlik ortamında devletlerin duyarlılığını artıracakları açıktır. Bu ortam şartlarında Türkiye, güvenlik politikalarının şekillendirilmesi ve uygulamaya konulmasında işbirliği içinde olduğu devlet ve kuruluşlarla uyum içinde olmak durumundadır.⁴¹ Ne var ki, Transatlantik Diyalogu'nda baş gösteren

⁴⁰ Kofi Annan, "Foreword of Secretary General", United Nations, *A More secure world: Our shared responsibility, Report of the Secretary-General's High-level Panel on Threats, Challenges and Change*, 2004, s. ix. [http:// www.un.org](http://www.un.org) (15 Mayıs 2005)

⁴¹ ABD, NATO ve AB'nin yanı sıra, BM, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Rusya Federasyonu, Çin Halk Cumhuriyeti ve Türkiye'nin işbirliği yaptığı diğer ülke ve kuruluşların Türk tezlerine olumlu katkı vermeleri, küreselleşme sürecinde algılanan siyasal belirsizlik ortamında büyük önem arz etmektedir. Güç merkezlerinin, görece

ayrılmanın yarattığı siyasal belirsizlik, Türkiye güvenlik politikalarını ABD-NATO-AB üçgeninde sıkıştırmış gibidir.

Üçgenin tepesinde ABD vardır. Türkiye-ABD ilişkilerinde güvenlik alanı —NATO antlaşması dışında— Savunma ve Ekonomik İşbirliği Antlaşması (SEİA) çerçevesinde düzenlenmiştir. Türkiye SEİA ile keşif, gözetleme ve lojistik destek amacıyla ABD'ye bazı üs ve limanlarından yararlanma olanakları sağlamakta, buna karşılık ABD ise, silah sistemlerinin bakım ve modernizasyonu için Türkiye'ye destek vermektedir. Bu çerçevede, Türkiye'nin NATO üyeliği, ABD ile ilişkilerine de yansımakta ve ABD, SEİA ile sağlanan imkanlardan zaman zaman NATO antlaşması, zaman zaman da SEİA çerçevesinde yararlanma yoluna gitmektedir. Başka bir anlatımla, üçgenin NATO köşesinde, Türkiye güvenlik politikaları yapısal çerçevede iki boyutlu duruma gelmektedir.⁴²

Diğer taraftan, konuya jeopolitik açıdan bakıldığında Türkiye'nin üç taraftan —Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu— belirsizlik adacıkları ile kuşatılmış olduğu görülür. Bu bağlamda, Türkiye Soğuk Savaş dönemindeki kanat ülke konumundan çıkmış, eksen ülke konumuna gelmiştir.⁴³ Başka bir ifadeyle, NATO üyesi Türkiye, artık tehdidi tek bir cepheden karşılamak yerine, farklı yönlerden ve boyutlardan tehdide angaje olmak durumu ile karşı karşıya kalmıştır. Böyle bir kaygan ortamda, ABD'nin NATO içindeki başat konumuna dayalı olarak, Türkiye-ABD ilişkileri, güvenlik alanında Türkiye-AB ilişkilerinin önünde tutulmalıdır. Veya en azından, NATO kıta Avrupa'sının güvenliğinden sorumlu olmaya devam ettiği bir süreçte, "Türkiye'nin güvenlik işbirliği önceliğinde ABD olmalıdır" şeklindeki bir önermenin daha doğru olacağı düşünülmektedir.

Üçgenin AB köşesinde ise, gümrük birliğini tamamlamış ve siyasal bütünleşme sürecinde katılım müzakerelerine henüz yeni başlamış bir Türkiye vardır. Bu sürecin, Türkiye'nin ulusal çıkarlarına uygun bir biçimde geçilmesi ise, jeopolitik kaygılar listesinde önemli bir yer tutan Kıbrıs ve Ege sorunlarının çözülmesi bakımından önemlidir. Bu bakımdan, Türkiye'nin AB'ne bütünleşme sürecinin sorunlu geçeceği ve güvenlik alanında, yukarıda değinildiği gibi ABD-NATO-AB

önemsiz bir sorunda bile Türkiye'yi yalnız bırakarak, uluslararası sistemde duyarlı bir konuma sürüklemesi olasılığı daima göz önünde tutulmalıdır.

⁴² Gerek Ağustos 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgali ile gelişen I. Körfez savaşı sürecinde, gerekse Mart 2003'te başlayan Irak işgalinde ABD'nin Türkiye'deki bazı üs ve limanlardan hem NATO, hem de SEİA çerçevesinde yararlanmış olduğu durumlar yaşanmıştır.

⁴³ Robert Chase, Emily Hill, and Paul Kennedy (eds.) 'The Pivotal States: A new framework for U.S. policy in the developing world', Belkıs Ç. Dışbudak Çev. *Eksen Ülkeler, Gelişen Dünyada ABD Politikasının Yeni Hatları*, İstanbul, Sabah Kitapları 30, 2000, s.116.

üçgeninde yerleşmiş belirsizlikten kaynaklanan bir sıkışma ile karşı karşıya kalacağı düşünülmektedir. Bunun yanısıra, BOP girişiminin belirsizlik alanını daha da genişletmiş olduğu düşünülmelidir. BOP içinde NATO'nun da angaje olacağı görevlerde Türkiye'nin destek sağlama durumunda kalması önemli duyarlılıkları da beraberinde getirecektir. BOP ile ilgili girişimlerde ABD'nin tek başına ve/veya NATO çatısı altında hareket yapabileceği gibi, bölge ülkeleriyle istekli olma esasına göre oluşturacağı koalisyonlarla⁴⁴ da hareket geliştirebileceği göz ardı edilmemelidir. Bu ise, Türkiye'nin Ortadoğu ve Kafkasya ile var olan ilişkilerini doğrudan etkileyen bir durumdur. Diğer bir ifadeyle, Türkiye'nin güvenlik alanını genişleten, ancak siyasal alanda esnekliğini daraltan bir gelişmedir. Kısaca, AB ile bütünleşme sürecinde BOP ile ortaya çıkan siyasal belirsizliğin, Türkiye güvenlik politikalarının yapılandırılmasında başat güdülerden biri olacağı göz önünde tutulmalıdır.

Öngörülen 15-20 yıllık bir süreçte, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği gerçekleştikten sonra burada saptanan çok boyutluluk durumu kısmen de olsa ortadan kalkacak, siyasal belirsizlik alanı daralacaktır.⁴⁵ Diğer bir anlatımla, üçgenin iki köşesindeki oyuncularla (AB ve NATO) geliştirilecek ilişkiler AB çerçevesinde kurumsallaşmış etkileşimler bağlamında ele alınacak ve bu suretle, güvenlik alanında dinamik etkileşimler sürmekle beraber, belirsizliğin azalmış olması, Türkiye'nin ulusal güvenlik kaygılarını görece rahatlatmış olacaktır. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye güvenlik politikalarının NATO ile uyumlaştırılması, gerek ABD ile ilişkilerinde, gerekse AB'ye katılım sürecinde Türkiye'ye olumlu katkı sağlayacaktır diyebiliriz. Nitekim, Avrupa Güvenlik Savunma Politikası (AGSP) çalışmalarında bu uyumlu politikanın olumlu sonuçları alınmıştır.⁴⁶ Özetle, bölgesel boyutta oluşturulacak güvenlik politikaları bağlamında Türkiye'nin NATO üyesi oluşundan ve ABD ile ikili ilişkilerinden yararlanılması seçeneği önemli bir dinamik olmak durumundadır. Ancak, en az bunun kadar önemli bir başka etken ise, uzun dönemde Türk-Amerikan ilişkilerindeki gelişmelerin, Türkiye'nin ulusal çıkarları çerçevesinde doğru analiz edilebilmesidir. Bu bağlamda, ABD'nin küreselleşme sürecinde

⁴⁴ ABD dış politika uzmanları bu türden işbirliği için "istekli koalisyonlar" anlamında "coalitions of willing" deyimini kullanmaktadır.

⁴⁵ Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği en az on yıllık bir süreç sonrasında söz konusu olabileceğinden, güvenlik politikaları planlama çalışmalarında bu varsayımın göz önüne alınmasında bir yarar görülmemektedir.

⁴⁶ Avrupa Güvenlik Savunma Politikası (AGSP) çerçevesinde yürütülen çalışmalarda Türkiye'nin itirazı üzerine yapılan değişiklik ile, NATO'nun angaje olmak istemediği krizlere AB'nin müdahale etmesi durumunda, NATO olanaklarının kullanılması, AB üyesi olmayan NATO ülkelerinin de onayını gerektirecektir.

yakaladığı başat konumunu daha ne kadar sürdürebileceği ve bunun Türkiye güvenlik politikalarına nasıl yansıtacağı göz ardı edilmemelidir.

Küreselleşmede ABD Faktörü ve Bunun Türkiye Güvenlik Politikalarına Yansımaları

Soğuk Savaşın sona erdiği ilk yıllarda ABD, gerek askeri, gerekse ekonomik güç olarak kendisini tehdit edebilecek bir gücün bulunmamasının verdiği rahatlık içinde askeri harcamalarını azaltma yoluna gitmiştir. Schlesinger, ABD'nin tek evrensel güç olduğunu vurgularak, 1990'lı yıllar içinde kuvvet yapısında %40'lık bir azalma, alt yapıda ise %22'lik bir daralma olduğunu belirtiyor.⁴⁷

Askeri güçte gerçekleşen bu küçülmeye karşılık ABD, 1990'lı yıllarda sergilediği çeşitli girişimlerle evrensel süper güç konumunu pekiştirmeye özen göstermiştir. Kuveyt'in Irak tarafından işgaline kısa sürede son verilmesi ve Balkanlar'da baş gösteren Bosna-Hersek ve Kosova sorunlarında sergilenen başarılı müdahaleler, öncelikle ABD'nin güçlü konumunu pekiştirmiş olmaları bakımından önemlidir. Benzer şekilde, 1991 Roma zirvesinde NATO stratejik konseptine önemli açılımlar getirilmesi de bu türden bir girişimdir.⁴⁸ Yeni stratejik konsept ile ittifak artık küresel boyutta etkili olabilecek bir yapıya kavuşturulmuş ve Soğuk Savaş döneminden kalma sorumluluk alanı sorunu ortadan kaldırılmıştır.⁴⁹

ABD güdümünde şekillenen bu gelişmelerde gözden kaçırılmaması gereken bir husus ise, dünya kamuoyundan o tarihlerde önemli bir tepki gelmemiş olmasıdır.⁵⁰ Nitekim, o dönemi değerlendiren bir kısım Amerikalı düşünürler, yeni dünya sisteminin ABD önderliğinde şekillendirilmek durumunda olduğunu büyük bir coşkuyla ifade etmektedir. Örneğin, Albright'ın 1998 yılındaki tespiti şöyledir: “[Çok kutuplu bir dünyada kurulabilecek] etkin koalisyonlar ancak Amerikan önderliğinin isteği doğrultusunda oluşabilir, ona alternatif bir oluşum

⁴⁷ James Schlesinger, “Defense: Raise the Anchor or Lower the Ship, Defense Budgeting and Planning”, *The National Interest*, Number 53, Fall, 1998, s.4-6.

⁴⁸ Yeni NATO stratejik konsepti ile ortaya konan tehdit algılamasında yeni bir güvenlik ortamı çizilmiştir. Buna göre, önceden sadece askeri güvenlik alanında algılanan tehdit, bundan böyle sosyal, ekonomik, siyasal ve çevresel kaygılara dayalı güvenliği de kapsayacak ve ittifak içinde diyalog, işbirliği ve top yekûn savunma (*collective security*) yeteneğinin idamesine önem verilecektir. Bkz. *NATO Handbook*, 50th Anniversary Edition, Brüksel, NATO Office of Information and Press, 1998, s. 65-67.

⁴⁹ Soğuk Savaş yıllarında NATO, müttefiklerin savunulması bağlamında sorumluluk alanı olarak ittifakın dış sınırları ile kısıtlıdır. Bu bakımdan alan dışı (*out-of-area*) hareket sorunu ancak NATO'nun yeni stratejik konsepti ile aşılmıştır.

⁵⁰ Burada, Çin ve Rusya'nın yanı sıra, Fransa ve Almanya'dan da tepki gelmemesi ilginçtir.

gerçekleşemez.”⁵¹ Benzer şekilde Waltz, 2000 yılında yazdığı bir makalesinde “Eğer ABD ekonomik olarak dünyanın en önemli ülkesiyse, askeri olarak da son karar verici olmak durumundadır”⁵² demektedir. Diğer yandan, Brzezinski daha da ileri giderek, “Şu anda Avrupa, –ekonomik gücüne, ekonomik ve finansal boyutta bütünleşmesine ve Transatlantik dostluğunun gerçek anlamda devam etmesine rağmen– ABD’nin *de facto* koruması altındadır”⁵³ şeklinde çarpıcı bir tespitte bulunmuştur. Huntington ise farklı bir yaklaşımla, ABD önderliğinde “tekli-çok kutuplu dünya” (*Uni-multi polar world*) gibi yeni bir küresel yapıyı önermektedir.⁵⁴

ABD’nin uluslararası ilişkiler alanında elde ettiği bu hareket serbestisi, açıktır ki 11 Eylül 2001 terörist saldırıları ile sona ermiştir.⁵⁵ Başka bir anlatımla, 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD, önceki konum ve duruşuna uygun yeni bir vizyon geliştirmek durumunda kalmıştır. Bu bağlamda, saldırıların hemen ertesi gününde Başkan Bush, ABD’nin uluslararası teröre karşı savaş açtığını açıklamış, teröre destek ve barınma sağlayan tüm ülkeleri de ABD’nin düşmanı ilan etmiştir.⁵⁶ Bu duruşu ile ABD, yeni yüzyılda başat konumunu sürdüreceğini bir kez daha vurgulamış ve uluslararası ilişkiler alanında, yoluna yeni bir vizyon ile devam edeceğini ortaya koymuş olmaktadır.

Başkan Bush’un ikinci dönemde yeniden seçilerek görevde kalması, ulusal güvenlik konusunda belirlenen ABD vizyonunda önemli bir değişiklik olmayacağı anlamına gelse bile, BOP çerçevesinde, ABD güvenlik vizyonunun daha gerçekçi ve belirgin ilkelerle yeniden

⁵¹ Madeleine K. Albright, “The Testing of American Foreign Policy”, *Foreign Affairs*, November-December 1998, Volume 77, Number 6, s. 62.

⁵² Kenneth N. Waltz, “Globalization and American Power”, *The National Interest*, Number 59, Spring 2000, s. 53.

⁵³ Zbigniew Brzezinski, “Living with a New Europe”, *The National Interest*, Number 60, Summer 2000, s. 18.

⁵⁴ 11 Mayıs 1998 tarihinde *American Enterprise Institute* tarafından düzenlenen *Bradley Lecture Series* adlı konferansta Huntington, tek kutuplu dünya (*uni-polar world*) ve çok kutuplu dünya (*multi-polar world*) tanımlarını yaptıktan sonra, yeni bir model olarak “Tekli-çok kutuplu dünya” (*A uni-multi polar world*) tanımlamasını önermiş ve bu yapıyı şu şekilde tanımlamıştır: “Tekli-çok kutuplu dünyada uluslararası önemli sorunların çözümü tek bir süper gücün hareketini ve bunun yanısıra diğer büyük devletlerin kombinasyonundan oluşacak bir hareketi gerektirir. Burada tek süper güç, diğer devletlerin hareketini veto edebilecek durumda olmalıdır.” Tam metin için bkz., Samuel P. Huntington, “*Global Perspectives on War and Peace or Transiting a Uni-Multipolar World*”, *American Enterprise Institute*, *Bradley Lecture Series*. <http://www.samtiden.com/mp.htm> (6 Nisan 2004).

⁵⁵ O kadar ki, Başkan Bush’un ilk dönem Dışişleri Bakanı Colin Powell, 11 Eylül tarihinden sonraki dönem için zaman zaman “Soğuk Savaş sonrası dönemi” (*Post-post Cold War era*) tanımlamasını kullanmıştır.

⁵⁶ ABD Başkanı Bush, bu kararını açıklayan ilk konuşmasını saldırıların hemen ertesinde 12 Eylül 2001’de yapmış ve çeşitli vesilelerle yaptığı konuşmalarda bunu tekrarlayarak kararlılığını ortaya koymuştur.

yapılandırılması ihtiyacı kaçınılmaz bir biçimde ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Zelikow, yeni Amerikan vizyonunu şekillendirecek ilkelere ilişkin şu tespitleri önermektedir:

- “Ulusal güvenlik coğrafyası yeniden tanımlanmalıdır.
- Prensipler ile gücü ayıran çizgi yeniden tanımlanmalıdır.
- Uluslararası güvenlik yapısı yeniden tanımlanmalıdır.
- Çok taraflılık yeniden tanımlanmalıdır.
- Ve ulusal güvenlik tehditleri zaman boyutunda yeniden tanımlanmalıdır.”⁵⁷

Esasen böyle bir vizyon, ABD güvenlik politikalarından beslenen belirsizliğe son verilmesini öngören ilkelerin ortaya konulması bakımından önemlidir. Ancak, uluslararası terör zaman, yer ve kullanılacak silahlar bakımından belirsizliğini koruduğu sürece, yeni ABD vizyonunda diğer devletlerle yakın işbirliği ihtiyacının artarak devam edeceği açıktır. Bu açıdan, önümüzdeki 15-20 yıllık bir zaman diliminde ABD'nin küresel güç merkezleriyle işbirliğini güçlendirmesi olasılığı yüksektir. Bu ise, güvenlik alanında bir küresel bağit sürecine geçiş için uygun bir ortamın geliştirilmiş olacağını anlatmaktadır.

Yıllardır tartışılan BM reform çalışmaları ve BM Güvenlik Konseyi'nin yeniden yapılandırılması gibi dikenli konuların bu süreçte ele alınması mümkün görülmektedir. Ne var ki, bu sürecin barışçıl geçilebilmesi oldukça zordur. Zira, küresel güç merkezleri arasındaki etkileşimlerin —özellikle belirsizliğin algılandığı etkileşim adacıklarında— algılama farklılıklarına dayalı olarak, çatışmalı süreçleri tetiklemesi olasılığı yüksektir. Bunun yanı sıra, küreselleşmenin etkisi altında gelişecek olan ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlara çözüm üretilmemesi, bu çatışmalı sürecin körüklenmesini kolaylaştıracaktır. Özellikle gelişmekte olan demokrasiler, böyle bir ortamda, küreselleşme sürecinin çok boyutlu ve çok katmanlı etkileşimleriyle ortaya çıkacak olan güçlüklerin üstesinden gelebilme mücadelelerine devam etmek zorunda kalacaklardır.

Held'e göre küreselleşmeden kaynaklanan sorunların çözümüne uygun reçeteler yazma yarışında olanlar için, aşağıda “özet olarak” verilen ilkelerin karşılanması önemlidir:

⁵⁷ Philip Zelikow, “The Transformation of National Security”, *The National Interest*, Number 71, Spring 2003, s. 19.

- “hukukun üstünlüğünün ve yansız uygulamalarının geliştirilmesi;
- Siyasal eşitliğin ve onunla ilgili temel toplumsal şartların iyileştirilmesi;
- Kurallar ve kurumları yardımıyla demokratik politikaların geliştirilerek vatandaşların kendi yaşamlarını ilgilendiren kararlara en geniş biçimde katılımlarının sağlanması;
- Yaşamda yaygın olarak görülen asimetriklerin iyileştirilerek toplumsal adaletin geliştirilmesi;
- Ortak değerler ve insan hakları bağlamında toplumsal dayanışmanın ve bütünleşmenin iyileştirilmesi;
- Ekonomik yeterlilik ve etkinliğin sağlanması.”⁵⁸

Bu görüşler ışığında, ABD güvenlik politikalarında köklü değişiklikler yapılmadıkça, güvenlik alanında küreselleşen siyasal belirsizliğin 21. yüzyılın ilk yarısını da içine alacak biçimde gelişmeye devam edeceği düşünülmektedir.

Türkiye'nin jeopolitik konumu bakımından bütün bu mücadeleleri güvenlik alanında küreselleşen belirsizlik ortamında sürdürmek durumunda olması ise, ulusal ve uluslararası boyutta duyarlılık alanını oldukça genişletmiş olmaktadır. Diğer bir anlatımla, Türkiye güvenlik politikaları, yukarıda da değinildiği gibi, ABD-NATO-AB üçgeninde sıkışmış olmaktadır. Bu sürecin olabildiğince barışçıl geçilebilmesi, Türkiye kalkınma stratejileri ve ulusal çıkarları bağlamında çok önemlidir.

Bu amaçla, ABD ile işbirliğinin öne çıkarılması ve ulusal boyutta sosyal, ekonomik ve kültürel alanda ortaya çıkacak sorunların çözümüne ilişkin reformların yapılması önem kazanmaktadır. Bu süreçte gelişen tartışmalara toplumsal grupların katılımının sağlanması ve toplumun çeşitli kesimleri arasında hoşgörü ve uzlaşma kültürünün geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması göz ardı edilmemelidir. Sürecin temel taşlarını, eğitim, insan haklarının savunulması, işsizliğin azaltılması ve yerel yönetimlerin kendi sorunlarını çözebilme olanaklarına kavuşturulması oluşturmaktadır. Toplumsal kaynaşmanın güçlendirilmesi ancak bu temel taşlar üzerinde gelişecek etkileşimlerle başarılabilir. Güvenlik politikalarının kavramsallaştırılması sürecinde bazı kesimlerin dışlanması, bu çalışmada savunulan hipotezleri geçersiz kılan bir ortam yaratacaktır.

⁵⁸ Held, *Global Covenant*, s. 17.

Sonuç

Günümüzde, küresel güvenlik alanında yeni bir yapılanmaya ihtiyaç duyulduğu açıktır. Yukarıda değinildiği gibi, BM Genel Sekreteri Annan bu konuda yaptırdığı çalışmalarla konunun önem ve ivediliğine dikkat çekmiştir.⁵⁹ Benzer şekilde Held, yaptığı çalışmalarla bir küresel bağit önerisinde bulunmuş ve sosyal demokrasiye dayalı “kozmpolit demokrasi ilkeleri” olarak tanımlanmış bir küresel sistem modeli önermiştir.⁶⁰ Başta ABD olmak üzere, küresel güç konumunda bulunan oyuncular, II. Dünya Harbi sonunda oluşturulan sistemin 21. yüzyıl dünyası için yetersiz kaldığını fark etmişler, ancak henüz yeni bir sistemin hukuksal çerçevesini çizebilecek girişimleri başlatamamışlardır.

ABD, tek yanlı politikalarla bugüne kadar değişik coğrafyalarda baş gösteren bunalımlara ekonomik ve askeri gücü ile çeşitli yaptırımlar uygulamış ve gerekli gördüğünde —Afganistan ve Irak’ta olduğu gibi— ülkelerin yönetimini kontrol eder duruma gelmeyi denemiştir. Daha da ötesi, Fransa ve Almanya gibi Avrupalı müttefiklerinin yanı sıra, Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu gibi büyük güçlerin de karşı tutumlarına rağmen, ABD bu politikalarını değiştirmemiştir. Bunun çok dikkat çekici bir olgu olduğu düşünülmektedir.

Dünya kamuoyu, güvenlik alanında küreselleşen belirsizlikten kaynaklanan bu çıkmazın —AB bütünleşmesinde olduğu gibi— çoklu bölgesel bütünleşme (*multi-regionalism*) çalışmalarıyla aşılabilirliğini tartışmaktadır. ABD’de yeni muhafazakarlar olarak adlandırılan ve Bush yönetimine ilkeler bağlamında yön veren akademisyenlerin de görüşü bu yöndedir.⁶¹ Diğer bir anlatımla, küresel bağita giden yolda bölgesel bağitların oluşturulmasına umut bağlanmıştır. Ancak, AB örneğinde yaşandığı gibi, bölgesel bütünleşme hareketlerinin kurumsallaşması uzun ve zorlu bir sürece dayanmaktadır. Bu durumda, bölgesel bağitların işlevselliği de bir bakıma, II. Dünya Harbi sonrasında oluşturulan küresel kurumların daha ne kadar işlevsel kalabileceklerine bağlıdır.

Bu bağlamda, NATO’nun işlevselliğini sürdürebilmesi, özellikle güvenlik alanında oluşturulabilecek bir küresel bağit için büyük önem taşımaktadır. Benzer şekilde, küresel boyutta ekonomik ve güvenlik politikalarının üretilmesi sürecinde önemli bir dinamik oluşturan Transatlantik Diyalogu’nda baş gösterecek bir kopma, siyasal belirsizliği tehlikeli boyutlara taşıyabilecek bir başarısızlık olacaktır. Bu

⁵⁹ Annan, *A More secure world*, s. ix.

⁶⁰ Held, *Global Covenant*, s. 170-178.

⁶¹ Bu grup içinde görev alanlardan Max Boot ile Kasım 2004’te Adana’da yapılan kişisel görüşme.

bağlamda, önümüzdeki 15-20 yıllık bir süreçte ABD yönetimlerinin tek yanlı güvenlik politikaları yerine, AB ile uyumlu yaklaşımlar izlemesi önemlidir.

Yukarıda verilen açıklamalar ışığında, NATO ve AB üyesi ülkelerin de gerektiğinde yaptıkları gibi, Türkiye'nin ulusal güvenlik kaygılarına dayalı ulusal politikalar üretmeye ve uygulamaya yönelmesi beklenen bir gelişmedir. Nitekim, Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekatı ile, Aralık 1995'teki Kardak Krizi bunların çarpıcı örnekleridir. Bunların yanı sıra, Mart 2003'te, ABD birliklerinin Türkiye üzerinden Kuzey Irak'a intikal ettirilmesine ilişkin hükümet tezkeresinin TBMM tarafından kabul edilmemesi de, bir bakıma Türkiye'nin kendi tercihi içinde attığı önemli bir stratejik adım olmuştur.

Ne var ki, özellikle BOP çerçevesinde gelişen durumlarda, Türkiye'nin daralan manevra alanında "kendi başına buyruk" politikalara yönelebilmesi giderek zorlaşacaktır. Burada özellikle vurgulanması gereken husus, küreselleşme sürecini etkileyebilen güç merkezlerinin, siyasal gündemi istedikleri biçimde oluşturma eğiliminde olmaları olgusudur. Bu bağlamda, Türkiye'nin siyasal, sosyal ve ekonomik duyarlılıklarının küresel gündeme taşınmamasına özen gösterecek politikaların üretilmesi önem kazanmaktadır. Diğer bir anlamıyla, Türkiye'nin güvenlik alanında algılanan belirsizlikten kaynaklanan duyarlılıklarının güvenikleştirilmesi (*securitization*)⁶² önemsenmelidir.

Gelecek 15-20 yıllık bir zaman diliminde, Türkiye'nin bölgesel güç ve eksen ülke konumunda kalmaya devam etmesi, AB ve NATO genişleme stratejileriyle de örtüşen bir olgudur. Bu bağlamda, Türkiye'nin siyasal istikrar içinde demokrasisini ve ekonomisini güçlendirerek, AB ile bütünleşmesini tamamlaması önemlidir. Bu yönelim, düşünülen aksine Türkiye'nin ulusal birlik ve beraberliğini de güçlendirecek bir politikadır. Ancak, burada üzerinde titizlikle durulması gereken bir konu, ekonomisi güçlü, ulusal birlik ve beraberliği sağlam bir Türkiye'yi AB'nin içine sindirip sindiremeyeceği —rahatsız olup olmayacağı— konusudur. Bu konunun özenle gözlemlenmesi ve aktif diplomasi ile desteklenmesi gerekli görülmektedir.

Esasen Türkiye-AB bütünleşme süreci, tarafların işbirliği sonunda gelişen sosyo-ekonomik değişimler bağlamında ele alındığında, Türkiye'nin artık Batı'yı arkadan takip eden bir konumdan çıkıp,

⁶² Türkçe'ye "güvenikleştirme" olarak çevirdiğimiz bu kavramı, Danimarka'da Kopenhag Okulu olarak bilinen bir grubun kurucularından olan Olewea Weaver İngilizce'de "securitization" olarak kullanmıştır.

sürecin önüne geçmiş bir konumda olduğu anlaşılacaktır.⁶³ Bu süreç içinde, Türkiye'nin Rusya, Çin ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'yle ilişkilerini bir AB ülkesi olarak sürdürmesi, manevra alanını daha geniş bir coğrafyaya yayacak ve güvenlik politikalarında daha geniş bir hareket serbestisi sağlayacaktır. Bu durumda, AB'ye tam üye olmuş bir Türkiye için güvenlik alanında algılanan siyasal belirsizliğin de giderek etkisini kaybedeceği açıktır. Yukarıda değinildiği gibi, bu süreçte ABD ile işbirliğinin önemli bir dinamik olarak muhafaza edilebilmesi göz ardı edilmemelidir.

Bu bağlamda, günümüz Türkiye'sinde gerek güvenlik alanında, gerekse siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarda başgösteren sorunlar, ayrı ayrı ele alınmak yerine birbiriyle ilgilendirilerek analiz edilmek durumundadır. Bu amaçla, toplumsal yaşamın şekillendirilmesinde esas alınacak ilke ve kurallar, öncelikle ülkenin ekonomik ve toplumsal sermayesinden yararlanmaya odaklı politikalarla şekillendirilmeli, askeri önlemler güvenlik alanıyla sınırlı kalmalı, bunun yerine toplumsal kararlarda sivil toplum kuruluşlarının katılımına özen gösterilmelidir.

Bu yönde üretilen siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel yaklaşımlar Türkiye'nin bölgesel güç konumunu da olumlu yönde etkileyecek gelişmeleri getirecektir. Bu bağlamda, ulusal boyutta algılanan belirsizliğin toplumsal çatışmaları beslemesini durdurmak amacıyla, devlet-ulus köprüsünün —sorunlarla karşılaşılabilir— günün ihtiyaçlarına uygun olarak yeniden yapılandırılmasına yönelik çalışmaların kapsamlı bir biçimde ele alınması önemlidir. AB ile katılım müzakereleri sürecinde de ulus-devlet ilişkilerinde ve özellikle kamu yönetimi alanında olmak üzere, küreselleşen siyasal belirsizlikten kaynaklanan sorunlar güvenlik politikalarımızı yakından etkilemeye devam edecektir.

Sonuç olarak, Türkiye bu süreçte güçlü bir ekonomiyi hedef aldığını, insan haklarına saygı ile birlikte hoşgörü, işbirliği, kaynaşma, hesap verebilirlik, rekabet ve şeffaflık gibi değerler üzerine bina edilmiş çoğulcu demokratik özgürlükleri korumaya özen gösterdiğini her alanda ortaya koyabilmelidir. Böyle bir yaklaşımda başarılı olunamaması durumunda, önümüzdeki 15-20 yıllık bir sürecin, gerek ulusal, gerekse bölgesel boyutta barışçıl bir süreç olarak geçilebilmesi oldukça zor olacaktır.

⁶³ Resmi verilere göre Türkiye ihracatının %60'ını AB ülkelerine yapmakta olduğu ve sadece Almanya'da yaşayan Türk vatandaşlarının 2,5 milyonu aştığı ve bu ülkede yatırım yapmış iş adamlarımızın sayısının ise 60.000'in üzerinde olduğu bilinmektedir. Konuya kültürel boyuttan bakıldığında ise, AB genelinde yaşayan Müslüman nüfusun 4 milyonu aşmış olmasının göz ardı edilemeyecek bir etken olduğu anlaşılmalıdır.

Summary

This study focuses upon the “political uncertainty”, presumably brought about by the process of globalization. It suggests that the process of globalization refers to a process in which a phenomenon creates global interactions. Political uncertainty, in turn, relates to the unpredictable nature of political interactions. Thus, when we refer to the concept of globalizing uncertainty, we imply that the phenomenon of the perception of uncertainty in the realm of political interactions creates global interactions. It should also be noted that the impact created by these interactions are strong enough to mobilize global power centers.

Arguing that Turkey’s security policies interact continuously with the policies of global powers, the study analyzes Turkey’s security policies. These are thought to be trapped within a web of interactions forged by relationships between the U.S., NATO and the EU.

Having first addressed the impact of globalization on developing democracies, it is argued that, based upon the poor governance in social, economic, and cultural fields, developing democracies suffer social unrest that might, as in the case of Turkey, be perceived as a major vulnerability regarding their security policies. In this framework, it is stressed that the Turkish security concept can hardly be downgraded to its relationships with the neighboring countries alone. Rather, it has to be compatible with and reinforce in nature the conditions induced by the policies of Turkey’s strategic partners, that is, the US, NATO, and the EU. Thus, Turkey’s bilateral and multilateral relationships with her partners matter in issues like a standoff in the Transatlantic Dialogue, NATO’s engagement in the Greater Middle East Project, and the Common Foreign and Security Policies (CFSP) of the EU. In short, within the next 15-20 years, Turkish national security policies are to be forged by her Western allies.

In support of these views, readers are invited to discuss some arguments, in terms of three aspects, that are supposed to inspire Turkish security planners. First, it is noted that since the Ottoman rule of the early nineteenth-century, all high level state officials who were involved in reformation endeavors in the areas of security, education, healthcare, and justice have modeled their decisions upon the European institutions and practices. Consequently, pursuing security strategies incompatible with the West might breed tensions as well as uncertainty in the realm of Turkish politics with regard to the previous structural reforms biased by Western institutions and standards.

Secondly, as a result of this Western bias, Turkey is intertwined within European organizations, both governmental and nongovernmental, so tightly that any rift or rupture in relationships between the two is almost

unthinkable, or impracticable. All in all, such a rupture might even lead to Turkey's exclusion from the Western community, rendering her a so-called "rogue state". No one with common sense in Turkey can argue that the Turkish nation will benefit from such a phenomenon.

Thirdly, Turkey's relations with Eastern countries have already gained an impetus. To be sure, convergence of all relationships over Anatolia will reinforce Turkey's strategic position. This has already proved to be true through the convergence of the energy pipelines. In this context, replacing Western allies with prospective Eastern partners can hardly be justified in regard to Turkey's major security concerns.

The second part of the study focuses upon Turkey's dilemmas which stem from regional impasses. In terms of geopolitics, Turkey is surrounded by three isles of uncertainty: the Balkans, the Caucasus and the Middle East. All three are strategic regions for global power centers. In this respect, Turkey will be constrained by these power centers if and when it meddles in US-NATO-EU politics. Such limits on Turkey's security policies, in turn, deny Turkey the possibility of prioritizing its major concerns in pursuing its own national security strategies. In other words, Turkey has to be careful not to disrupt the highly precarious balance already established in the form multidimensional and multilayered networks within the web of interactions between the US, NATO, and the EU. In short, conforming to the norms and values of international law must be recognized as the *sine qua non* principle in the design of Turkish security policies.

Finally, in the third part, U.S. dominance prevalent in the process of globalization is questioned with regard to Turkey's security policies. Here, it is stressed that Turkey should pursue balanced relationships within the triangle stated above. However, high priority should be given to the US partnership so long as NATO is recognized as the core military establishment in world politics.

The fact that Turkey's major security concerns coincide with those of the US and NATO compels Turkish decision-makers to maintain a strategic partnership with the US. This is deemed to be crucial in the formation of Turkish security policies. On the other hand, with regard to domestic politics, Turkey should not hesitate to enhance democratic practices and institutions so as to overcome her major vulnerability at the national level, namely the threat of political fragmentation. In this framework, integration within the EU must be availed as a catalyst to empower Turkish society with pluralist democratic tenets based upon tolerance, cooperation, coherence, accountability, competition, transparency, and locality. Any failure in this process will breed violence in Turkey.

Kaynakça

- Alberts, David, S. ve Thomas J. Czerwinski (der.), *Complexity, Global Politics, and National Security*, Washington D.C., National Defense University, Institute for National Strategic Studies, 1997.
- Albright, Madeleine, K., "The Testing of American Foreign Policy", *Foreign Affairs*, November/December 1998, s. 50-64.
- Burden, Barry, C., "Everything but Death and Taxes, Uncertainty and American Politics", Barry C. Burden (der.), *Uncertainty in American Politics*, Cambridge, University Press, 2003, s.1-26.
- Burden, Barry C., (der.), *Uncertainty in American Politics*, Cambridge University Press, 2003.
- Baylis, John, et. al., *Strategy in the Contemporary World, An Introduction to Strategic Studies*, Oxford University Press, 2003.
- Brown, Seyom, *New Forces, Old Forces and the Future of World Politics*, Glenview, Illinois, Boston, London, Scot, Foresman and Company, 1988.
- Brzezinski, Zbigniew, "Living with a New Europe", *The National Interest*, Summer 2000, s. 17-32.
- Brzezinski, Zbigniew, *Power and Principle*, New York, Farrar.Straus.Giroux, 1985.
- Buzan Barry, Ole Waever, Jaap de Wilde, *Security, A New Framework for Analysis*, Boulder, London, Lynne Rienner Publishers, 1998.
- Chomsky, Noam, *World Orders, Old and New*, London, Pluto Press, 1997.
- Dişbudak, Belkıs Ç., *Çev. Eksen Ülkeler, Gelişen Dünyada ABD Politikasının Yeni Hatları*, İstanbul, Sabah Kitapları 30, 2000.
- Fukuyama, Francis, "Second Thoughts; 'The Last Man in a Bottle'", *National Interest*, 56: 1999, s.16-33.
- Fukuyama, Francis, *State Building, Governance and World Order in the Twenty-First Century*, London, Profile Boks, 2004.
- Haass, Richard, N., (der.) *Trans-Atlantic Tensions, The United States, Europe, and Problem Countries*, Washington D.C., Brookings Institution Press, 1999.
- Harp Akademileri Komutanlığı, *Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği, Avrupa Birliği ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri*, 11-12 Ocak 2001, İstanbul, Harp Akademileri Basımevi, 2001.
- Held, David, *Global Covenant, The Social Democratic Alternative to the Washington Consensus*, Cambridge, Polity Press, 2004.

Huntington, Samuel, P., *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, New York, A Touchstone Book, Simon and Schuster, 1997.

Küçük, Cem, Çev., *Pentagon'un Yeni Haritası, 21. Yüzyılda Savaş ve Barış*, İstanbul, 1001 Kitap Yayınları, 3ncü Baskı, 2005, s.10.

NATO, *NATO Handbook*, 50th Anniversary Edition, Brussels, NATO Office of Information and Press, 1998.

Nye, Joseph, S. Jr., *Soft Power, The Means to Success in World Politics*, New York, Public Affairs, 2004.

Özcan, Mehmet Emin, Çev., *Demokrasinin Sonu*, Ankara, Dost Kitabevi, 1993.

Pflatzgraff, Robert, L., Jr., ve Richard H. Shultz, Jr., (der.), *Ethnic Conflict and Regional Instability, Implications for U.S. Policy and Army Roles and Missions*, Strategic Studies Institute, US Army War College, 1993.

Rosenau, James, N., "Many Damn Things Simultaneously: Complexity, Theory and World Affairs", David S. Alberts and Thomas J. Czerwinski (der.), *Complexity, Global Politics, and National Security*, Washington D.C., National Defense University, Institute for National Strategic Studies, 1997, s. 73-100.

Sarkesian, Sam C., John Allen Williams ve Stephen J. Cimbala, *U.S. National Security, Policy Makers, Processes, and Politics*, 3rd ed., Boulder, Lynne Rienner Publishers, 2002.

Schlesinger, James, "Defense: Raise the Anchor or Lower the Ship, Defense Budgeting and Planning", *The National Interest*, Fall, 1998, s.3-12.

United Nations, *A More secure world: Our shared responsibility, Report of the Secretary-General's High-level Panel on Threats, Challenges and Change*, 2004. Erişim adresi: www.un.org

Waltz, Kenneth, N., "Globalization and American Power", *The National Interest*, Spring 2000, s. 46-56.

Yüksel, Mehmet, *Küreselleşme Ulusal Hukuk ve Türkiye*, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2001.

Zelikow, Philip, "The Transformation of National Security", *The National Interest*, Spring, 2003, s.17-28.